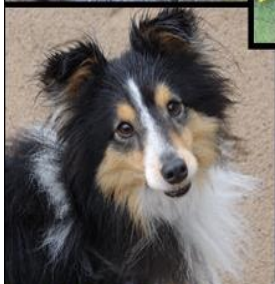

Het kind en hond sport- en spelprogramma

Een onderzoek naar het effect op de plezierbeleving van kinderen bij deelname aan een activiteitenprogramma ondersteund door honden.

Het kind en hond sport- en spelprogramma

Een onderzoek naar het effect op de plezierbeleving van kinderen bij deelname aan een activiteitenprogramma ondersteund door honden.

Afstudeeronderzoek

Opdrachtgeefster: Monique Uneken
Instituut: Van Hall Larenstein
Begeleiders: Susan Ophorst & Hans Bezuijen

Auteurs:
Eva Bos 920330001
Chayenne van Vliet 900916001

Leeuwarden, 2013

Voorwoord

Dit onderzoeksverslag 'Kind en hond sport- en spelprogramma' is geschreven in het kader van het afstuderen voor de opleiding Diermanagement, major 'Dieren in de zorg' aan Hogeschool Van Hall Larenstein te Leeuwarden. Onze opdrachtgever was kinderfysiotherapeute Monique Uneken. Voor onze afstudeeropdracht hebben wij onderzoek gedaan naar het effect van het laten deelnemen van een hond aan een sportief activiteitenprogramma, op de plezierbeleving van kinderen (met een leeftijd van 6-10 jaar).

Graag willen wij een aantal mensen bedanken voor hun medewerking aan ons onderzoek. In de eerste plaats gaat onze dank uit naar onze opdrachtgeefster Monique Uneken voor de mogelijkheid die ze ons heeft gegeven dit onderzoek uit te voeren. Ook willen wij onze begeleiders vanuit Hogeschool Van Hall Larenstein, Susan Ophorst en Hans Bezuijen, bedanken voor de goede en fijne begeleiding die zij ons hebben geboden. Daarnaast willen we de geraadpleegde experts, Joop Mekke en Nicole Schreuder Peters, bedanken voor hun deskundig advies. Tot slot danken wij alle deelnemende kinderen en hun ouders/verzorgers voor het meewerken aan ons onderzoek. Zonder de hulp van alle eerder genoemde personen hadden wij niet tot dit eindresultaat kunnen komen.

Eva Bos & Chayenne van Vliet
Leeuwarden, juli 2013

Samenvatting

Dit rapport bevat een onderzoek naar het effect op de plezierbeleving van kinderen bij deelname aan een activiteitenprogramma ondersteund door honden.

In Nederland lijdt ruim 10% van de bevolking aan obesitas. (Centrum voor Obesitas Nederland, 2013). Volgens de WHO is het aantal jonge kinderen met overgewicht of obesitas wereldwijd met ongeveer 60% toegenomen tussen 1990 en 2010. (Onis, Blössner & Borghi, 2010) Voor kinderen met obesitas is bewezen dat therapie gericht op een verandering van het eet- en beweegpatroon, het beste resultaat geeft. Het is dan ook belangrijk om kinderen zoveel mogelijk te stimuleren om te gaan sporten. (Nederlands instituut voor Sport en bewegen, 2013) De fysiotherapeut als bewegingsexpert kan iemand aanleren wat verstandig bewegen is en met welke intensiteit dat plaats kan vinden. Monique Uneken is kinderfysiotherapeute in Dwingeloo en behandelt onder andere kinderen die lijden aan obesitas door middel van haar programma 'Plezier in bewegen'. Het ervaren van plezier in bewegen staat in al haar behandelingen centraal. Ze vraagt zich af (voor zowel preventieve als behandelende doeleinden met betrekking tot obesitas) of kinderen meer plezier beleven aan oefeningen/activiteiten, als hierbij honden worden geïntegreerd. Zij hoopt door ons onderzoek te weten te komen hoe ze nog beter de behoeftes van de kinderen tegemoet kan komen. In dit onderzoeksverslag is informatie verzameld om het effect van het laten deelnemen van een hond aan een activiteitenprogramma op de plezierbeleving van kinderen (met een leeftijd van 6-10 jaar) te beantwoorden. Hiertoe is het 'kind en hond sport- en spelprogramma opgezet. Dit programma bestaat uit twee middagen, waarbij de eerste middag werd uitgevoerd zonder honden en de tweede middag met honden. Om de gewenste informatie te verzamelen is gekozen voor zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek. Er zijn achtereenvolgend interviews afgenomen, gedragsobservaties uitgevoerd en enquêtes afgenomen.

Uit de resultaten afkomstig van de interviews kwam naar voren dat alle deelnemende kinderen een leuk activiteitenprogramma verwachtten, welke zij allen becijferden met de hoogste score. De uiteindelijke beoordeling van het programma bleek vrijwel identiek te zijn aan de verwachtingen van de kinderen. Daarnaast bleek dat de kinderen het activiteitenprogramma met honden het leukst vinden. Ook geven zij aan dat, als ze dit programma nogmaals zouden doorlopen, ze dit het liefst in aanwezigheid van honden zouden willen doen.

Uit de resultaten afkomstig van de gedragsobservaties komt naar voren dat de frequenties van het gedrag 'lachen' in het programma met honden is verdubbeld ten opzichte van het programma zonder honden. Dit verschil blijkt significant te zijn. In de frequenties van de volgende positieve gedragingen blijkt ook een significant verschil te zitten: 'versnellen van kleine beweging', 'uitleggen' en 'aanmoedigen'. Hiernaast is er sprake van een significante daling in de negatieve gedragingen: 'afgeleid' en 'negatieve verbale uitingen'. Verder blijkt dat er geen 'negatieve sociale interacties' en 'afzonderingen' hebben plaatsgevonden in zowel het programma met als zonder honden. Tot slot zijn er in een tijdsbestek van zestig minuten, achtenzeventig interacties met de honden voorgekomen.

Uit de resultaten afkomstig van de enquêtes blijkt dat alle ouders aangeven dat hun kind van honden houdt. De ouders van vijf kinderen scoorden allemaal zeer hoog op de vraag hoe leuk zij dachten dat hun kinderen het programma vonden. Daarnaast geven ze allen een hoog cijfer als het gaat om hoe leuk zij het vonden dat hun kind deelnam aan het programma.

Uit dit onderzoek valt te concluderen dat er een mogelijke indicatie is voor de verhoging van plezierbeleving onder basisschoolkinderen met een leeftijd van 6-10 jaar, door de interactie met honden tijdens de uitvoering van sport- en spelactiviteiten. Deze conclusie wordt ondersteund door de resultaten uit alle drie de gebruikte dataverzamelmethode (interviews, gedragsobservaties en enquêtes).

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7
1.1	Probleembeschrijving	7
1.2	Doelstelling	8
1.3	Onderzoeksvragen	9
1.4	Begripsbepaling	9
2.	Materiaal en methoden	10
2.1	Onderzoeksontwerp	10
2.2	Dataverzamelingsmethode en analyse	10
	Fase 1	11
	Fase 2	12
3.	Onderbouwing ‘ kind en hond sport- en spelprogramma ‘	14
3.1	De motivatie achter de gemaakte keuzes	14
	Honden	14
	Sporten	15
	Waarom ‘fit met hond’ trainer	15
	Leeftijd	15
	Groepsgrootte	16
	Locatie	16
	Datum/tijd/duur	16
	Bijkomende voordelen	17
2.1	Randvoorwaarden	17
2.2	Opbouw van het programma	19
	Programma zonder de aanwezigheid van de honden	19
	Programma ondersteund door de honden	20
3.	Resultaten	22
3.1	Interviews	22
3.2	Gedragsobservaties	24
3.3	Enquêtes	26
4.	Discussie	27
4.1	Methodische discussie	27
	Fase 1 vooronderzoek en voorbereidingen	27
	Fase 2 dataverzameling	28
4.2	Resultatendiscussie	30

5. Conclusie	31
6. Aanbevelingen	32
Vervolgonderzoek	32
Voor de opdrachtgeefster	32
Literatuur.....	34
I. Afkapwaarden BMI kinderen en jongeren	38
II. Vragenlijst met interviewvragen aan het kind over ‘het kind en hond sport en spel programma’	39
III. Interviews vraag en antwoord	41
Voormeting.....	41
IV. Observatieformulier filmmateriaal.....	48
V. Enquête aan de ouders/verzorgers van de deelnemende kinderen.....	49
VI. Resultaten enquête aan de ouders/verzorgers van de deelnemende kinderen	50
VII. Pet partners program team evaluation (part 1 & 2)	52
VIII. Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid	54
IX. Gemiddelde totale gedragsfrequenties	56
X. Inhoud sport- en spelprogramma’s.....	57

1. Inleiding

In dit verslag staat een onderzoek beschreven naar het effect op de plezierbeleving van kinderen, bij deelname aan een activiteitenprogramma ondersteund door honden, beschreven. Deze ondersteuning valt onder de bekende term 'AAA' (Animal Assisted Activities). Dit begrip staat voor dierondersteunde activiteiten. Het onderzoek heeft plaatsgevonden van februari 2013 tot en met juli 2013. Deze inleiding bevat de probleembeschrijving gevolgd door de doelstelling, de onderzoeksvragen en een begripsbepaling. Waarna, in hoofdstuk twee, materiaal en methoden wordt beschreven. In hoofdstuk drie komt de onderbouwing van het 'kind en hond sport- en spelprogramma' aan bod, waarin de gemaakte keuzes worden toegelicht. In hoofdstuk vier staan de resultaten afkomstig van het experiment, waar wordt ingegaan op de beleving van plezier aan de hand van filmmateriaal, interviews en enquêtes. Hoofdstuk vijf geeft de discussie van het onderzoek, waarna ook de conclusie volgt in hoofdstuk zes. De aanbevelingen volgen in hoofdstuk zeven, met tot slot de literatuurlijst en de bijlagen.

1.1 Probleembeschrijving

In Nederland lijdt ruim 10% van de bevolking aan obesitas. (Centrum voor Obesitas Nederland, 2013) Wereldwijd is het aantal obese mensen verdubbeld sinds 1980. De 'World Health Organization' (WHO) voorspelt dat dit in 2015 het grootste gezondheidsprobleem zal zijn. (World Health Organisation, 2013) Ook is volgens de WHO het aantal jonge kinderen met overgewicht of obesitas wereldwijd met ongeveer 60% toegenomen tussen 1990 en 2010. (Onis, Blössner & Borghi, 2010)

Vaak worden de termen overgewicht en obesitas door elkaar gebruikt. Obesitas is echter een ergere vorm van overgewicht, waarbij de Body Mass Index (BMI)-waarde hoger is. Obesitas is een chronische ziekte waarbij een zodanige overmatige vetstapeling in het lichaam bestaat dat dit aanleiding geeft tot gezondheidsrisico's. Dit kan, zowel op de korte als lange termijn, consequenties hebben voor de gezondheid. (Hibma, 2005) Obesitas ontstaat wanneer de verhouding tussen eten en bewegen niet in balans is. Aan de ene kant van de balans heb je de energie- inname. Aan de andere kant staat het energieverbruik. Zolang die twee in balans blijven, is er niets aan de hand. Als men bijvoorbeeld veel eet, maar ook veel beweegt, raakt men die energie weer kwijt en blijft het gewicht in stand. Maar eet men veel in combinatie met weinig beweging, dan slaat men de niet verbruikte energie op in het lichaam. (Centrum voor Obesitas Nederland, 2013)

Om de fysieke gezondheid van een kind te meten, wordt de BMI (Body Mass Index) gebruikt. De BMI is het gewicht (in kilo's) gedeeld door de lengte (in meters) in het kwadraat. "Voor kinderen is de BMI een snelle en gemakkelijke methode om overgewicht of obesitas te bepalen. Daarvoor moeten echter wel aangepaste grenswaarden gebruikt worden. Tijdens de groeifase (tot en met 21 jaar) verandert namelijk de hoeveelheid vetweefsel." (Kenniscentrum overgewicht, 2009) Zie bijlage I voor een overzicht van de aangepaste grenswaarden (afkapwaarden).

Voor kinderen met obesitas is bewezen dat therapie gericht op het veranderen van eet- en beweegpatroon, het beste resultaat geeft. Daarnaast is de betrokkenheid van ouders erg belangrijk. Beweging is erg belangrijk voor de mens, want door te bewegen verbruikt men namelijk energie. Dit geldt voor volwassenen, maar ook voor kinderen. Voor kinderen komt daar nog eens bij dat ze door te bewegen hun motoriek ontwikkelen en door te bewegen (bijvoorbeeld buiten samen met andere kinderen) leren spelenderwijs rekening te houden met elkaar. Op die manier werken ze ook aan hun sociale ontwikkeling. (De Psychologie van Eten, 2012)

Sport wordt steeds belangrijker in onze maatschappij. Kinderen die sporten worden in contact gebracht met regels, sociale waarden en andere kinderen. De lessen die kinderen leren in sport- en spelsituaties kunnen een voordeel opleveren als ze ouder worden. Daarnaast zorgt het goed uitvoeren van sportoefeningen ervoor dat mensen en met name kinderen, fit en gezond blijven. Het is dan ook belangrijk om kinderen zoveel mogelijk te stimuleren om te gaan sporten. (Nederlands instituut voor Sport en bewegen, 2013)

Door het inzetten van honden bij sportieve activiteiten kan het plezier aan bewegen van kinderen en jongeren bereikt worden. Er is tal van activiteiten die met de hond gedaan kunnen worden, waaronder behendigheid, flyball, frisbee, doggydance, jacht, apporteursport, speuren, zwemmen. Echter, men kan bijvoorbeeld ook simpelere spellen bedenken als schatzoeken, tikkertje, verstoppertje of estafette doen met een hond. De combinatie hond-kind zou kinderen aan kunnen zetten tot meer beweging (Scientias, 2010). Een hond kan kinderen motiveren om activiteiten te ondernemen die zij normaal gesproken niet zouden proberen. (Kirchpfering, 2012)

De mogelijkheden voor de behandeling van obesitas binnen de fysiotherapie zijn beperkt, omdat obesitas geen indicatie is. Vaak is de oplossing voor problemen die wel geïndiceerd zijn voor fysiotherapie, het verliezen van gewicht. De fysiotherapeut als bewegingsexpert kan iemand aanleren wat verstandig bewegen is en met welke intensiteit dat plaats kan vinden. De fysiotherapeut kan ook als coach fungeren en op die manier zorgen dat de barrières die er zijn om te bewegen, weggenomen kunnen worden. (Hibma, 2005)

Monique Uneken is een kinderfysiotherapeute gevestigd in Dwingeloo (Drenthe) die kinderobesitas behandelt door het aanbieden van een programma genaamd 'plezier in bewegen'. "Plezier in bewegen" is een gevarieerd programma voor kinderen van 6-12 jaar en duurt 10 weken. Wekelijks worden er hierbij twee beweeglessen gegeven. Daarnaast worden spelmiddagen georganiseerd. Het ervaren van plezier in het bewegen staat hierbij centraal. (Medisch Centrum Dwingeloo, 2009) Kinderfysiotherapeute Monique Uneken vraagt zich af (voor zowel preventieve als behandelende doeleinden met betrekking tot obesitas) aan wat voor soort activiteiten kinderen plezier beleven. Zij hoopt hierdoor te weten te komen hoe ze nog beter de behoeftes van de kinderen tegemoet kan komen. Dit, door te leren hoe ze de kinderen in haar programma 'plezier in bewegen' het beste kan motiveren.

Naar aanleiding van de vraag van kinderfysiotherapeute Monique Uneken en de huidige problematiek rondom kinderobesitas, is voorgesteld om de mate van plezier te testen bij het integreren van honden in een sport- en spelprogramma voor kinderen. Dit onderzoeksverslag is hiervan het eindproduct.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om kennis te vergaren over het effect op de plezierbeleving van kinderen bij deelname aan een activiteitenprogramma ondersteund door honden.

1.3 Onderzoeksvragen

Hoofdvraag

Wat is het effect van het laten deelnemen van een hond aan een activiteitenprogramma op de plezierbeleving van kinderen (met een leeftijd van 6-10 jaar)?

Subvragen

- 1) Wat is bij kinderen de mate van plezier bij het meedoen aan een activiteitenprogramma zonder hond?
- 2) Wat is bij kinderen de mate van plezier bij het meedoen aan een activiteitenprogramma met hond?
- 3) Wat is bij kinderen het verschil in plezier tussen het meedoen aan een activiteitenprogramma met hond en het meedoen aan een activiteitenprogramma zonder hond?

1.4 Begripsbepaling

Obesitas

Obesitas wordt gedefinieerd als een chronische ziekte, waarbij een zodanig overmatige vetstapeling in het lichaam bestaat dat dit aanleiding geeft tot gezondheidsrisico's. (Kwaliteitsinstituut voor de Gezondheidszorg CBO, 2008) De overmatige vetstapeling wordt veroorzaakt door een verstoring in de energiebalans, de hoeveelheid voedsel die wordt geconsumeerd overstijgt de hoeveelheid die nodig is voor de lichamelijke activiteit. (Nederlandse obesitas kliniek, 2013) Met de 'Body Mass Index' (BMI) kan de verhouding tussen de lengte en het gewicht van een volwassen persoon worden berekend. Deze berekening geeft een goede indicatie of er sprake is van obesitas. Echter, bij kinderen (2-18 jaar) is de definitie voor overgewicht en obesitas afhankelijk van de leeftijd. Zie bijlage I voor een overzicht.

Hond ondersteund activiteitenprogramma

Een hond-ondersteund activiteitenprogramma is een opgesteld programma met activiteiten dat in de uitvoering wordt ondersteund door de aanwezigheid van een hond.

Plezier

Plezier wordt in de literatuur op verschillende manier omschreven. Een voorbeeld hiervan is: "Een sociaal emotioneel interactief proces die de sociale en historische biografische ongelijkheden van de geleefde ervaring deconstrueert om een gelijke andere sociaal-menselijke band te creëren" (Podilichak, 1991). In ander onderzoek wordt plezier beschreven als "Een gevestigd en interactionele ervaring. Bij de beleving van plezier zijn we afgeleid van ons 'zelf'" (Blythe et al, 2004). Deze laatste omschrijving wordt aangevuld door de bewering dat het vermogen om jezelf af te leiden voldoet aan een belangrijke onderliggende psychologische behoefte. De definitie van plezier wordt in het woordenboek omschreven als een 'aangenaam gevoel van vreugde, vermaak, genoeg, iets prettigs'. (Van Dale, 2013) Binnen dit onderzoek is ervoor gekozen om plezier te operationaliseren als een prettig gevoel van blijheid of vrolijkheid veroorzaakt door iets dat men aangenaam of leuk vindt. De gedragskenmerken die binnen dit onderzoek deel uit maken van de indicatie voor plezier staan in bijlage IV.

Activiteitenprogramma

Binnen dit onderzoek wordt met een 'activiteitenprogramma' bedoeld; een voor kinderen opgezet spelprogramma gevuld met sportieve activiteiten. Dit wordt zowel met hond als zonder hond uitgevoerd.

2. Materiaal en methoden

Om vast te stellen of het plezier van de kinderen in kwestie wordt beïnvloed door het integreren van honden binnen een activiteitenprogramma, is er op verschillende manieren data verzameld, zowel kwantitatief als kwalitatief. Er is gekozen voor observaties met behulp van videocamera's, het afnemen van interviews en het afnemen van enquêtes. In dit hoofdstuk staat beschreven hoe de informatie precies verkregen is en hoe de uiteindelijke data is verwerkt en geanalyseerd.

2.1 Onderzoeksontwerp

Dit onderzoek bestaat uit twee fases, namelijk het vooronderzoek (fase één) gevolgd door het uitgevoerde onderzoek (fase twee). Het vooronderzoek heeft als doel de uitvoering van het experiment voor te bereiden. Hiervoor is literatuur geraadpleegd, is er gebruik gemaakt van de adviezen/suggesties van experts, zijn de honden geselecteerd voor de uitvoering van het experiment en is de doelgroep benaderd voor deelname. Fase twee van dit onderzoek bestaat uit de dataverzameling en analyse van de uitvoering van het 'kind en hond sport- en spelprogramma'. In de uitvoering van het experiment is de mate van het plezier dat de basisschoolkinderen beleefden aan het programma met hond in vergelijking met het programma zonder hond getest.

Het onderscheid tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek is, dat kwalitatief onderzoek een beeld geeft van de wensen, ervaringen, meningen of behoeften van de doelgroep. Daarentegen geeft kwantitatief onderzoek een cijfermatig inzicht en veelal antwoorden op vragen die in termen van hoeveelheid kunnen worden uitgedrukt. (Baarda & Goede, 2006) (Baarda, Goede & Teunissen, 2009) Binnen dit onderzoek is er gekozen voor het gebruik van verschillende methoden voor het verzamelen van zowel kwalitatieve als kwantitatieve data. Er is gekozen voor het uitvoeren van zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek, omdat het gebruik van beide typen onderzoek de resultaten versterkt. Dit heeft ertoe geleid dat de verkregen kwalitatieve en kwantitatieve resultaten enigszins in elkaar overlopen, waardoor het lastig is om hier onderscheid in te maken.

De reden voor de keuzes van deze dataverzamelingsmethoden wordt toegelicht in paragraaf 2.2.

2.2 Dataverzamelingsmethode en analyse

In dit onderzoek wordt er nagegaan wat het effect was van de (geplande) interventie in de bestaande praktijk van de 'onderzoekseenheden'. (Baarda, de Goede & Teunissen, 2009)

De onderzoekseenheden zijn schoolkinderen met een leeftijd van 6-10 jaar wonend in gemeente Westerveld, die zich hebben aangemeld voor dit onderzoek. De interventie was in dit geval de deelname van honden aan een sportief activiteitenprogramma voor kinderen, waarin groepsspellen zijn uitgevoerd. De lessen werden begeleid door 'fit met hond trainster' Chayenne van Vliet en heeft plaatsgevonden op de locatie van recreatieplas 'Het Blauwe Meer' te Dwingeloo. De duur van beide programma's betrof één uur en vond plaats op woensdagmiddagen in de maand mei.

Dit 'kind en hond sport- en spelprogramma' is tevens getest op uitvoerbaarheid. Dit experiment bestond uit één experimentgroep met zes kinderen. Deze groep kinderen heeft in totaal twee maal deelgenomen aan dit experiment. Eenmaal heeft deze groep het programma uitgevoerd in

aanwezigheid van twee honden (Border Collie en Shetland Sheepdog) en eenmaal zonder de aanwezigheid van deze twee honden.

Fase 1

De literatuur die geraadpleegd is, staat aan de basis van de opzet van een sportief activiteitenprogramma voor kinderen zowel met als zonder honden. Hierbij is er gezocht naar beschikbare informatie omtrent de geschikte locatie, honden, sport- en spelactiviteiten voor kinderen, begeleider en planning. Ook is er geïnformeerd naar de randvoorwaarden en didactiek waar rekening mee gehouden moest worden voor de uitvoering van het experiment, genaamd het 'kind en hond sport- en spelprogramma'. De geraadpleegde experts Joop Mekke, Nicole Schreuder-Peters en Jürgen Hinzen zijn geselecteerd op hun ervaring en deskundigheid. Deze ervaring en deskundigheid heeft betrekking op honden, sport- en spellessen voor kinderen en 'sportieve activiteiten voor volwassenen en hun honden.

Joop Mekke is psychiatrisch verpleegkundige en heeft een aantal jaren als teamleider gewerkt in meerdere psychiatrische ziekenhuizen en verpleeghuizen. Met betrekking tot honden heeft hij diverse opleidingen gevolgd van instructeur tot gedragsdeskundige. Hij heeft beide werkvelden gecombineerd door als instructeur en later als manager cliëntenzorg te gaan werken bij Stichting Hulphond Nederland. Hij heeft onder andere de pilot voor het opleiden van epilepsiehonden mee opgezet. In 2009 startte Joop Mekke een eigen organisatie voor het opleiden van hulphonden bij mensen thuis. Hij geeft onder meer gastlessen op een MBO-opleiding voor toekomstige zorgverleners en is docent bij AAIAA en Stichting ZorgDier Nederland. (AAIAA, 2013) Ook beschikt hij over jarenlange ervaring als gedragstherapeut voor probleemhonden en is hij met zijn eigen hond actief als zorgdierteam voor verschillende verpleeghuizen.

Nicole Schreuder Peters heeft de opleiding fysiotherapie gevolgd en volgt nu een opleiding voor dierenfysiotherapeute. Ze heeft de afgelopen jaren basiscursussen alsmede behendigheidscursussen gevolgd met haar eigen honden. Daarnaast is ze een gecertificeerd 'Fit met hond trainster'. Ze heeft 'Happiness in Motion' opgezet en verzorgt outdoor-trainingen die zowel de spierkracht en de conditie van de baas als van de hond verbeteren. Plezier in bewegen samen is het doel van 'Happiness in Motion'. (Happiness in motion, 2013)

Jürgen Hinzen is werkzaam als trainer van mensen en hun honden. Hij runt een hondenschool in Duitsland en is een gediplomeerd sport- en fitnessstrainer, rugtrainer, Nordic Walking instructeur en gewichtsconsulent. Jürgen Hinzen is werkzaam bij het Duitse 'Fit mit Hund' en is in 2012 begonnen met het opleiden van Nederlandse 'Fit met Hond'-trainers. (Animale vent, 2013) Door de experts elk op hun vakgebied te bevragen, is informatie verzameld wat uiteindelijk heeft bijgedragen aan de vorming van het 'kind en hond sport- en spelprogramma'.

De honden die deel hebben genomen aan het 'kind en hond sport- en spelprogramma' zijn voor aanvang geselecteerd op bepaalde eigenschappen. De honden moesten allereerst fysiek gezond zijn en goed met kinderen om kunnen gaan. Ook is er gekeken naar een geschikte uiterlijke verschijning en mate van gehoorzaamheid. Bij de uiteindelijke selectie is er gebruik gemaakt van de richtlijnen van Pet Partners (voorheen Delta society). Zie hiervoor bijlage VII.

Voor de werving van deelnemers voor dit experiment zijn er basisscholen in de omgeving van Dwingeloo benaderd. Bij deze benadering is geprobeerd om door het kiezen van verschillende leeftijden en geslachten de kans op een zo gevarieerd mogelijk resultaat te vergroten.

Fase 2

De mate van plezier is gemeten aan de hand van het interviewen van de kinderen, het maken van filmmateriaal en het enquêteren van de ouders.

Interviews

‘Het is mogelijk om emoties te meten door het stellen van specifieke vragen.’ Echter, omdat respondenten emoties dienen te vertalen naar woorden, zijn ze gedwongen tot het maken van cognitieve stappen waardoor emoties via vragen slechts indirect kunnen worden gemeten (Du Plessis, 2005). Er is een individueel ‘focused interview’ afgenomen bij de kinderen over hun plezierbeleving omtrent het activiteitenprogramma dat zij hebben doorlopen. Het ‘focused interview’ is een speciale vorm van interviewen. Essentieel bij dit interview is dat alle deelnemende kinderen in één bepaalde situatie hebben verkeerd of een gelijksoortige ervaring hebben opgedaan. Hierdoor konden ze dus allemaal geïnterviewd worden over eenzelfde ervaring, wat in dit onderzoek het ‘kind en hond sport- en spelprogramma’ was. (Baarda, de Goede & Teunissen, 2009)

De interviews zijn op locatie afgenomen en vonden plaats voor aanvang van programma één (van twee) en na afloop van programma twee (van twee). In interview één stond de verwachting van het kind (met betrekking tot het programma) centraal en gedurende interview twee stond de beoordeling door het kind centraal. Er was sprake van een gedeeltelijk gestructureerd interview, dit omdat de vragen al vastlagen voor aanvang van het interview, maar de kinderen wel de mogelijkheid hadden om vrij te antwoorden. (Baarda, de Goede & Teunissen, 2009) Een aantal van de gestelde vragen was gesloten waarbij de kinderen op een schaal van 1 t/ 10 hun antwoorden konden geven. Dit hulpmiddel is een afgeleide van de ‘pleziermeter’ (Hanna et al., 1997) Deze ‘pleziermeter’ is ontworpen met de hulp van kinderen waarbij gebruik wordt gemaakt van een schaalmeting met smileys. Naar aanleiding van de becijfering op verschillende onderwerpen werd er doorgevraagd om erachter te komen wat ze van zowel het activiteitenprogramma zonder honden als met de honden vonden.

Aangezien de doelgroep bestond uit jonge kinderen (6-10 jaar) was er sprake van een informeel gesprek en is er gebruik gemaakt van makkelijke termen. Veel leerkrachten geven regelmatig aan dat leerlingen zich zo kort kunnen concentreren. Er wordt onderscheid gemaakt tussen vrijwillige en gedwongen concentratie. Onder vrijwillige concentratie wordt verstaan een door het kind zelfgekozen spel/oefening. Een kind kan zich dan langere tijd achter elkaar concentreren. Onder gedwongen concentratie wordt verstaan, de concentratie die nodig is om een door de leerkracht opgedragen taak te volbrengen. Deze concentratieduur is korter en is afhankelijk van de leeftijd van het kind. Gemiddeld kan een kind van zes jaar zich dan tien minuten en een kind van tien jaar twintig minuten concentreren. (Orthopedagogisch Didactisch Centrum Zuidoost Drenthe, 2010)(Zelfzorg, 2013) Voor het afnemen van de interviews bij de deelnemende kinderen is hier rekening mee gehouden. Dit valt namelijk onder de gedwongen concentratie, omdat de kinderen hier niet zelf voor kiezen. De gesprekken duurden niet langer dan vijf minuten om de concentratie van deze jonge doelgroep te behouden. In dit onderzoek waren er twee componenten van toepassing, namelijk het meting van de verwachting van de kinderen en het meten van de beoordeling van de kinderen. (Read et al., 2002) De interviews zijn met behulp van geluidsopname vastgelegd om daarna verwerkt en geanalyseerd te worden. De gestelde interviewvragen zijn te vinden in bijlage II.

Na de afname van de interviews zijn deze compleet uitgeschreven. Vervolgens zijn de niet relevante stukken weggestreept. Echter, deze data is wel behouden. Vervolgens is de interviewtekst opgedeeld in fragmenten. De data behorend tot deze verschillende categorieën heeft bijgedragen aan de inhoud van het hoofdstuk resultaten. De informatie die uit de interviews verkregen is, is

vertrouwelijk behandeld. Uit de interviews zijn citaten gebruikt en in het onderzoeksverslag opgenomen welke anoniem zijn verwerkt.

Enquêtes

Na afloop van de twee activiteitenprogramma's, is er een enquête afgenomen bij de ouders of verzorgers van de deelnemende kinderen. Er is gekozen om de enquête kort te houden door tien vragen te stellen waarvan de meeste vragen gesloten waren. Hier is voor gekozen om de bereidheid van de ouders of verzorgers (om mee te werken) te vergroten, waarbij er zo min mogelijk van hun tijd werd gevraagd. Met de vragen in de enquête was het de bedoeling om er onder andere achter komen wat hen is opgevallen aan de houding en/of het gedrag van hun kinderen naar aanleiding van het 'kind en hond sport- en spelprogramma'. Zie bijlage V voor de volledige enquête aan de ouders of verzorgers.

Gedragsobservaties

In tegenstelling tot het afnemen van interviews, kunnen emoties directer gemeten worden door middel van non-verbale methoden, zoals het meten van hersengolven, huidgeleiding, gelaatsuitdrukking en hartslag. De zojuist genoemde methoden zijn breed toepasbaar maar zijn echter kostbaar, omslachtig en tijdrovend'. Ook wordt vaak een algemene mate van emotie ('arousal') gemeten, waardoor onduidelijk blijft welke positieve en/of negatieve emoties opgeroepen worden' (Gazzaniga et al., 2002). Daarom is er gekozen voor het gebruik van de non-verbale methode, voor het meten van de emotie 'plezier', door het uitvoeren van gedragsobservaties aan de hand van filmmateriaal.

Het gedrag van de deelnemende kinderen is zowel tijdens het activiteitenprogramma zonder honden als met honden vastgelegd door Eva Bos en Gerianne Kort, door middel van twee videocamera's. Dit beeldmateriaal is na afloop bekeken, waarbij er gescoord werd aan de hand van een aantal gedragingen. In deze gedragingen is er een onderscheid gemaakt tussen positieve en negatieve gedragingen met betrekking tot plezier. (Hanna et al., 1997) De geobserveerde positieve gedragingen zijn lachen, rennen, springen, huppelen, versnelling van kleine beweging, juichen, initiatief, vragen stellen, uitleggen, positieve verbale sociale interactie, aanmoedigen, positieve verbale uitingen, interactie met de hond. De negatieve gedragingen met betrekking tot plezier zijn afgeleid, negatieve verbale sociale interactie, negatieve verbale uitingen en afzonderen. (zie hiervoor ook bijlage IV). (Hanna et al., 1997) Hierbij was er sprake van het scoren van de frequenties van alle gedragingen die van invloed zijn op de beleving van plezier. Er is gekozen voor 'continue scoren' om alle beschikbare data nuttig te gebruiken.

Om de betrouwbaarheid van de gedragsobservaties zo groot mogelijk te maken, is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid met de formule van Cohen's Kappa berekend. Voordat de daadwerkelijke observaties hebben plaatsgevonden, is er meerdere malen verschillende stukken film bekeken en gescoord door de drie observatoren. Dit is net zo lang gedaan totdat er bij de uitkomst van de Cohen's Kappa een 'voldoende tot goed' (0,61-0,80) werd behaald. Zie bijlage VIII voor de uitleg van deze berekening. De formule van Cohen's Kappa is berekend tussen observator 1-2, 2-3 en 3-1. Vervolgens is er bij de verwerking en analyse van het filmmateriaal gekeken of er verschillen zitten in frequenties tussen het activiteitenprogramma zonder honden en het activiteitenprogramma met honden. Daarna is een gemiddelde berekend per gedrag vertoond door het totaal aantal kinderen dat heeft deelgenomen aan het onderzoek. Bijvoorbeeld bij het gedrag 'rennen': obs1;12x, obs2;13x, obs3;11x = 36 totaal van 3 observatoren. Het totaal van 36/3 observatoren -> gemiddelde geobserveerde frequentie van het gedrag 'rennen' = 12.

Tot slot zijn alle resultaten zowel kwantitatief als kwalitatief, afkomstig van het filmmateriaal, de interviews en de enquêtes vergeleken om te zien of deze elkaar versterken of juist tegenspreken.

3. Onderbouwing ‘ kind en hond sport- en spelprogramma ’

In dit hoofdstuk worden de keuzes voor de opzet van het ‘ kind en hond sport en- spelprogramma’ weergegeven. Hierna volgen de randvoorwaarden voor zowel kind als hond in paragraaf 3.2 en in paragraaf 3.3 wordt een overzicht van de inhoud van het programma weergegeven.

3.1 De motivatie achter de gemaakte keuzes

Honden

Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat kinderen met dieren een bijzondere band hebben die uiting geeft aan hun fundamentele behoeften. Een behoefte aan affectie, aan contact, aan fantasie en dromen. (Grosemans, 2008) Interacties tussen mens en dier kunnen bij kinderen vele positieve effecten teweeg brengen. Voor kinderen kunnen dieren helpen bij het concentreren, verhogen van de cognitieve ontwikkeling en hebben ze een kalmerend effect. Zo verlagen honden de hartslag van hartpatiënten. Ook het kijken naar dieren kan het stressniveau van mensen verlagen. (Friedman, 2003) De aanwezigheid van een dier zou onder andere ook het omgaan met autoriteit verbeteren en zorgen voor een beter behoud van informatie. (DeMello, 2012) “Er is aangetoond dat het contact met dieren van grote invloed kan zijn op de ontwikkeling van communicatieve vaardigheden bij jonge kinderen.” (Flynn, 2008) Dieren staan bekend als ‘sociale smeermiddelen’. Zij vergroten de kans op interactie met anderen om ons heen door het stimuleren van conversatie en helpen in de vermindering van angstgevoelens. (DeMello, 2012) ‘Kinderen die thuis leven met dieren zijn over het algemeen meer betrokken bij activiteiten als sport, hobby’s, clubs of werkjes en scoren duidelijk hoger op empathie en pro-sociale oriëntatie schalen dan kinderen die dat niet zijn.’ (DeMello, 2012) In onderzoek door Gail F. Melson naar de rol van dieren in het leven van kinderen, wordt door ouders aangehaald dat een stijging in verantwoordelijkheid, gezelschap en plezier de grootste voordelen zijn die gezelschapsdieren bieden aan hun kinderen. (Melson, 2001) “Dieren spelen ook een belangrijke rol in het motiveren van kinderen en het vormen van de manier waarop ze de wereld zien.” (Flynn, 2008)

‘Veel kinderen hebben affiniteit met honden.’ (DeMello, 2012) De combinatie hond-kind zou kinderen aan kunnen zetten tot meer beweging (Scientias, 2010). “Spelen is aanstekelijk. Dieren zijn dol op spelen, omdat spelen plezierig is en plezier op zich is voor hen al een krachtige beloning.” (Bekoff, 2007) Een hond kan als motivatie dienen voor kinderen voor verbetering van de communicatie onderling, samenwerking en interactie. Een hond kan mensen motiveren om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen en bevordert de ontwikkeling van zelfvertrouwen, zelfbeoordeling, doorzettingsvermogen en assertiviteit. Verder kan de hond als motivatie dienen voor een gezonde leefstijl, ontspanning, recreatie en beweging in de natuur. Door het inzetten van honden bij sportieve activiteiten kan het beleven van plezier aan bewegen van kinderen en jongeren bereikt worden. Een hond kan kinderen motiveren om activiteiten te ondernemen die zij normaal gesproken niet zouden proberen. (Kirchpfening, 2012)

De twee honden die deelnamen aan dit onderzoek zijn geselecteerd op basis van het individu en niet zozeer op het ras. De honden kwamen beide uit een gezin met kleine kinderen, andere honden, katten, paarden, ezels en dergelijk en kunnen hier goed mee omgaan. De omgang met kinderen is volgens expert Nicole Schreuder-Peters een belangrijk punt om de honden op te selecteren bij de uitvoering van een door honden ondersteund activiteitenprogramma voor kinderen. De honden waren zeer gehoorzaam en luisterden uitstekend. Niet alleen naar de eigenaar, maar ook naar andere mensen. Tevens waren de honden voergericht waardoor ze, ook naar de deelnemende kinderen, uitstekend luisterden. Zoals aangegeven in het hoofdstuk materiaal en methoden is, voor

de selectie van de honden, onder andere gebruik gemaakt van de richtlijnen van Pet Partners (voorheen Delta Society). Zie hiervoor bijlage VII.

Sporten

“Recente maatschappelijke ontwikkelingen leiden tot een toename van de vraag naar leuke en geschikte beweegactiviteiten voor kinderen in de basisschoolleeftijd.” (NISB, 2013) Bewegen is van essentieel belang voor kinderen. Door veel en gevarieerd te bewegen, leren kinderen veel verschillende bewegingen onder de knie te krijgen. Door mee te doen aan een sport maken kinderen contact met leeftijdsgenootjes. *“Ze leren samen spelen, plezier te hebben, maar ook ruzie te maken en teleurstellingen te verwerken. Kinderen die veel (buiten) spelen zijn beter toegerust om gezond en evenwichtig op te groeien. Ze hebben relatief minder kans op ongevallen en herstellen bij ziekte sneller. Ze zijn mentaal sterker. Al met al lopen ze minder gezondheidsrisico’s.”* (NISB, 2013) De kwaliteit van leven van kinderen wordt in grote mate bepaald door de mogelijkheden om te bewegen en te spelen. (NISB, 2013)

Een ander positief effect van sporten, is de invloed van hogere weerstandstrainingen op het metabolisme. Sport en vooral de meer intensieve vormen van sport, verminderen de aanmaak van vetcellen. Het aantal overbodige vetcellen wordt in de kinderleeftijd daardoor minder hoog zodat direct, maar ook later, de kans op overgewicht afneemt. Uiteraard speelt ook het aangeleerde, sportieve gezondheidsgedrag een belangrijke rol. (Bruijnen, 2006)

Waarom ‘fit met hond’ trainer

De reden dat er gekozen is voor het inzetten van een ‘fit met hond trainster’ is omdat deze over kennis beschikt die een sporttrainer of hondentrainer alleen, niet heeft. Een fit met hond trainer combineert zijn/haar kennis van honden met deze van fitness. Hierbij kan gedacht worden aan de juiste opbouw van een fitnessprogramma, de juiste oefeningen en randvoorwaarden, maar ook kennis over honden en het integreren van honden in sportieve activiteiten.

De fit met hond trainster is opgeleid door ‘fit met hond Nederland’ welke is aangesloten bij het Duitse ‘Fit mit Hund’.

Leeftijd

Binnen deze leeftijdsperiode richt het kind zijn aandacht, in de sociale omgang met anderen, vooral op zijn/haar leeftijdsgenootjes (Verhulst, 2006^c). “Recent onderzoek heeft aangetoond dat het mensen een plezierig gevoel geeft als ze met elkaar samenwerken.” (Bekoff, 2007) Dit was een belangrijk punt in de afweging voor de leeftijdscategorie van 6-10 jaar, omdat het ‘kind en hond sport- en spelprogramma’ gericht was op de samenwerking tussen kind-en-kind en kind-en-hond. Ook hebben kinderen binnen deze leeftijdscategorie veel behoefte aan beweging, zijn ze heel leergierig, krijgen ze meer belangstelling voor regels en netheid en houden zij zich meestal aan adviezen van volwassenen over gezond leven, veiligheid en risicovol gedrag (MedicInfo, 2011). Tevens neemt in deze periode het concentratievermogen en de mogelijkheden van het geheugen toe. Nog een belangrijk punt in de afweging voor de gekozen leeftijdscategorie, is dat de grove en fijne motoriek van een kind volledig ontwikkeld zijn rond het zesde levensjaar. Ook het zenuwstelsel is rond deze leeftijd bijna helemaal gerijpt, zodat het kind in principe over dezelfde motorische vaardigheden beschikt als de volwassene; alleen ontbreekt het hem nog aan lichaamskracht en precisie. (Verhulst, 2006c) Gezien de zojuist genoemde argumenten is er gekozen om kinderen jonger dan zes jaar niet deel te laten nemen aan het ‘kind en hond sport- en spelprogramma’. Aan de andere kant is er niet gekozen om kinderen van elf/twaalf jaar deel te laten nemen, omdat ze vanaf deze leeftijd in de puberteit komen. Meisjes komen gemiddeld vanaf elf jaar in de puberteit en jongens gemiddeld vanaf 13 jaar. De puberteit kan een lastige levensfase zijn voor het kind waarin er heel veel verandert zoals hun lichaam, hun kijk op de wereld en hun gevoelens. (MedicInfo, 2011)

Groepsgrootte

“Invloed van de groep op het individu met betrekking tot de groepsgrootte neemt toe van één tot vijf á zeven personen.” (Mönks & Knoers, 2004) De invloed die de kinderen en honden op elkaar uitoefenden, was het belangrijkste onderdeel dat uiteindelijk het effect heeft bepaald. De inhoud van het spelprogramma en de omgeving waren in dit aspect slechts hulpmiddelen. Bij schoolgaande kinderen zijn vriendschappen vooral gebaseerd op gemeenschappelijke interesses en activiteiten. (Mönks & Knoers, 2004) Dit maakt de kans op de vorming van vriendschappen binnen de groep kinderen, gezien de uitvoering van groepsgerichte activiteiten met kinderen die een interesse voor honden delen, dan ook doen bestaan. Aangezien het ‘kind en hond sport- en spelprogramma’ voornamelijk gericht was op het groepsproces en de invloed die zij op elkaar hadden, was groepsgrootte een belangrijk onderdeel. De vorming van een relatief kleine groep bestaand uit zes kinderen en twee honden, zorgde voor het behoud van overzicht en dus voor het behoud van de veiligheid tijdens de activiteiten voor alle betrokkenen. Ook is het aantal kinderen en honden in de groep bewust gelimiteerd gehouden om de verhouding in het aantal kinderen en honden optimaal te houden voor zowel de uitvoering van de activiteiten als het meten van het effect dat zij op elkaar uitoefenden. Uiteraard was het ook van belang om de honden niet te zwaar te belasten door de aanwezigheid van een te groot aantal kinderen en hiermee dus het hondenwelzijn te waarborgen. Hiernaast was het ook om praktische redenen wenselijk om een groep met een even aantal te hanteren voor een eerlijke verdeling tijdens de uitvoering van de groepsspellen.

Locatie

Natuurlijke speelplekken dagen het kind uit om meer te bewegen en gevarieerder te spelen. Niet alleen de buitenlucht is gezond, maar bij buiten spelen bewegen kinderen ook veel meer doordat ze de vrijheid en de ruimte hebben. (IVN, 2012, Jeugd, natuur, gezondheid) Het buiten bewegen heeft veel verschillende positieve effecten op de gezondheid van kinderen zoals het opdoen van vitamine D, het opbouwen van de weerstand, het stimuleert de ontwikkeling van motorische vaardigheden en het vermindert de kans op overgewicht en obesitas. Ook beleeft men meer plezier aan oefeningen in de buitenlucht en houdt het vaak langer vol. (Pedagogische beleidsplan Kinderdagverblijf Future Kids, 2012) Natuurlijke omgevingen geven niet alleen een prettig en rustgevend gevoel, maar contact met de natuur kan er ook voor zorgen dat kinderen zich beter kunnen concentreren, meer zelfbeheersing tonen en minder vaak last hebben van psychische problemen (IVN, 2012). Naar aanleiding van bovengenoemde argumenten is er voor gekozen om het ‘kind en hond sport- en spelprogramma’ in de buitenlucht uit te voeren in de omgeving rondom het Blauwe Meer. Recreatieplas het Blauwe Meer is een klein natuurgebied in de buurt van Dwingeloo (Duiknetwerk, 2013). Mocht er echter in de toekomst een soortgelijk programma opgezet worden, hoeft dit niet te betekenen dat dit ook uitgevoerd moet worden in de buitenlucht.

Datum/tijd/duur

Het activiteitenprogramma is gericht op basisschoolkinderen in de leeftijd van 6-10 jaar. Er is gekozen om het programma uit te voeren op de woensdagmiddagen, omdat de kinderen van de basisscholen ‘De Eemster’ en ‘De Storkschoon’ te Dwingeloo dan om 12.15 vrij zijn. (De Eemster, 2013)(De Storkschoon, 2013). Tevens is ervoor gekozen om het programma niet ’s avonds uit te voeren, omdat het dan donker wordt en de ouders dat mogelijk een minder prettig idee vinden om hun kinderen mee te laten doen aan het programma. Bij de uitvoering van het ‘kind en hond sport- en spelprogramma’ is er ook rekening gehouden met de tijd van het jaar. Het programma heeft plaatsgevonden in de maand mei. Hoe warmer het namelijk wordt, hoe meer mensen er op het Blauwe Meer afkomen. Hierdoor kon het mogelijk te druk worden om het programma optimaal uit te voeren. Er is gekozen om het activiteitenprogramma ongeveer een uur te laten duren zodat de kinderen voldoende beweging kregen, maar niet al te moe werden. Het was de bedoeling dat de kinderen de spellen/oefeningen leuk bleven vinden en zich konden blijven concentreren. Voor kinderen en jongeren is het gewenste aantal minuten bewegen per dag tenminste zestig. Bovendien

moeten kinderen en jongeren naast de aanbevolen dagelijkse dosis lichaamsbeweging, één keer per week een activiteit uitvoeren die gericht is op het verbeteren van de conditie en fitheid. Dit blijkt uit de Nederlandse Norm Gezond Bewegen en was mede een reden waarom ervoor gekozen is om het activiteitenprogramma een uur te laten duren (Kennislink, 2013).

Bijkomende voordelen

Echter, honden hebben niet alleen positieve effecten op de kinderen, maar geldt dit ook andersom. “Honden zijn dol op de natuur en zijn goed gezelschap.” (Pourq, 2012). Ook voor de hond is het ondernemen van sportieve activiteiten gezond en zal dit (bij de juiste uitvoering) leiden tot een welzijnsverhoging door de bevordering van de fysieke en mentale conditie. Honden houden van beweging. Een hond die voldoende ‘te doen’ krijgt, is een blijere en gelukkigere hond. (Hondenbescherming, 2010)

2.1 Randvoorwaarden

Kind

Niet alle kinderen zijn gek op honden. Sommige hebben mogelijk zelfs een angst ontwikkeld voor honden. Deze kinderen zullen naar verwachting (voor aanvang) minder motivatie hebben om deel te nemen aan het ‘kind en hond sport- en spelprogramma’. Uiteraard biedt een programma als dit wel een mogelijkheid om deze angst, door het juist om te leren gaan met honden, te verminderen. Echter, dit is niet het doel van het ‘kind en hond sport- en spelprogramma’. Kinderen die door de aanwezigheid van honden het plezier verliezen om mee te doen aan de activiteiten, zullen hiertoe niet gedwongen worden. Dit zou namelijk niet alleen onplezierig zijn voor het kind zelf, maar ook voor de andere deelnemende kinderen en de honden. In het ‘kind en hond sport- en spelprogramma’ staat plezier voorop en dat moet gewaarborgd worden.

Ook werd er rekening gehouden met het feit dat veel kinderen nog onervaren zijn wat betreft de omgang met honden. Daarom is er voor aanvang een introductie gegeven waarin de instructies goed werden doorgenomen met de deelnemende kinderen. Deze instructies waren van groot belang aangezien deze bijdroegen aan de veiligheid binnen het programma. Deze instructies werden ook door beide geraadpleegde experts Nicole Schreuder Peters en Joop Mekke, als zeer belangrijk geacht. De kinderen die na instructies (over hoe om te gaan met de honden) weigeren om deze instructies op te volgen zullen het programma moeten verlaten.

Wat betreft onverhoopte ongevallen is er ten alle tijden een gecertificeerde EHBO’er aanwezig, welke is voorzien van voldoende benodigde materialen. Deze EHBO’er zal haar eerste hulp verlenen wanneer nodig en beschikt ook over de mogelijkheid om vervoer naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis te verzorgen. Uiteraard afhankelijk van de ernst van de situatie, zal het programma op deze manier hervat kunnen worden zonder te veel tijd te verliezen.

Hond

Niet elke hond kan evenveel aan en niet elke sport is geschikt voor elke hond. (Fit met hond Nederland, 2013) De juiste activiteit moet dus aansluiten op de juiste hond. Hiermee wordt bedoeld dat de activiteiten moeten worden afgesteld op de capaciteiten van de hond. (Pourq, 2012) Een grote enigszins zware hond zal naar verwachting meer moeite hebben met het uitvoeren van interval-oefeningen op een steile zandberg dan een kleinere hond. Daarentegen valt te verwachten dat een kleine hond vermoedelijk meer moeite zal hebben met het afleggen van grote afstanden dan grotere honden. Ook (huis)dieren kunnen te veel bewegen en dus last hebben van stijfheid of overbelasting. Bij het afstemmen van de activiteit op de hond is het dan ook belangrijk dat de verantwoordelijke persoon alert is op de gedragssignalen van de hond en deze herkent. Voorbeelden

van deze gedragssignalen zijn: zwaar ademen, de hond blijft duidelijk achterop, loopt mank of de hond weigert verder te gaan. Hieraan is af te leiden dat de vorm en/of intensiteit van de activiteiten op dat moment niet aansluit op de capaciteiten van de hond en dat deze activiteit mogelijk gestaakt zal moeten worden.

Naast de vorm en intensiteit van de activiteiten zelf, is de aanwezigheid van kinderen ook een belasting voor de hond. De duur van het 'kind en hond sport- en spelprogramma' heeft dus ook absoluut effect op de energie van de hond. Het is dan ook belangrijk dat de duur van een activiteit beperkt wordt en de hond nauwlettend in de gaten wordt gehouden op gedragssignalen die mogelijk aangeven dat de hond stress ervaart en het niet langer naar zijn zin heeft. Dit is het moment waarop er ingegrepen moet worden. Expert Joop Mekke geeft aan dat de begeleid(st)er van de honden moet kunnen zien wanneer het voor de hond(en) genoeg is en daarbij (net zo belangrijk) ook daadwerkelijk moet ingrijpen indien nodig. Hij geeft aan dat dit helaas in de praktijk veel mis gaat en er vaak te lang door wordt gegaan voordat er daadwerkelijk ingegrepen wordt. Ook expert Nicole Schreuder Peters zegt dat het (door de begeleiders kunnen) herkennen van mentale vermoeidheid bij de honden noodzakelijk is. De hond is in deze samenstelling (binnen het 'kind en hond sport- en spelprogramma') een hulpmiddel die vrijwillig deelneemt aan het programma en mag in geen enkele situatie geforceerd worden om deel te nemen. Expert Joop Mekke veronderstelt dat er, met voldoende rust tussendoor en de mogelijkheid van stoppen indien het te veel wordt voor de hond, in zijn optiek gekeken kan worden naar elke individuele hond. Echter, de hond zal wel getest moeten worden, bijvoorbeeld een test conform de Delta Society Evaluatie (zie bijlage VII). De begeleider en de hond moeten hierbij samen een test ondergaan die enerzijds de controle over de hond laat zien en anderzijds het juist handelen in verschillende praktijksituaties.

De warming up is heel belangrijk voor het kind, maar zeker ook voor de hond. Het soepel maken van de gewrichten is ter voorkoming van ongemakken en blessures. Belangrijk is, om rustig te beginnen en gradueel zowel de intensiteit als de lengte van de activiteit op te bouwen. (Fit mit hund , 2013) Dit is ter bevordering van de conditie van de hond, maar ook, zodat de kinderen en de honden kunnen wennen aan elkaars aanwezigheid en op elkaar afgestemd raken.

Net als de mens heeft een hond behoefte aan de opname van vocht bij lichamelijke inspanning. Expert Nicole Schreuder Peters geeft aan dat het belangrijk is om er voor te zorgen dat de honden voldoende water tot hun beschikking hebben. Aangezien de activiteiten in een buitenomgeving en op verschillende plekken plaatsvinden, zal er gebruik gemaakt worden van draagbare waterreservoirs. Hier kan in de pauzes uit gedronken worden. Tevens hebben de honden de mogelijkheid om, gedurende de activiteiten aan het strand, te drinken uit het meer. Ook kan gezien de tijd van het jaar de temperatuur hoog liggen. Vanaf een temperatuur van 25 graden wordt het programma waarin de honden deelnemen, uitgesteld. (Hondenbescherming, 2012) Tussen 20-25°C wordt het programma aangevuld met waterelementen. Hiervoor is de locatie uitermate geschikt gezien de aanwezigheid van een meer met (zand)strand. Tijdens de uitvoering van de sportactiviteiten met mooi weer moet er gelet worden op signalen van oververhitting bij de honden. Voorbeelden van deze signalen zijn: zwaar ademen, dik en draderig slijm en een donkerrode tong. (Pourq, 2012)

Tot slot is uiteraard de aanwezigheid van voldoende toezicht wenselijk en zelfs noodzakelijk voor het behoud van de veiligheid van alle aanwezige partijen. Zoals expert Joop Mekke aangeeft is het wenselijk om een begeleider, die een ander is dan de trainer voor de groep kinderen, aanwezig te hebben voor het behoud van het hondenwelzijn. Deze methode wordt dan ook gehanteerd in de uitvoering van het experiment om de veiligheid van mens en dier te optimaliseren.

2.2 Opbouw van het programma

In deze paragraaf word de opbouw van zowel het programma met als zonder honden toegelicht. Voor de inhoud van beide programma's met betrekking tot de verschillende (soorten) activiteiten wordt verwezen naar bijlage X.

Programma zonder de aanwezigheid van de honden

Tijdens de uitvoering van het programma zonder de aanwezigheid van de honden was de middag op advies van expert Jürgen Hinzen opgedeeld in een introductie, de warming up en de kern van het programma. Hieronder worden deze alle drie kort toegelicht.

Introductie

Voordat er daadwerkelijk met het programma begonnen werd, is een korte introductie gehouden. Dit hield in dat de sportcoach, het camerateam en de EHBO'er/bewaker van het hondenwelzijn werden voorgesteld. Ook werd er al in grote lijnen verteld wat er ging gebeuren die middag, dit was onder andere sport en spelletjes doen langs het strandje en een kort individueel interview met daarin onder andere de verwachtingen van de kinderen over de beide 'kind en hond sport- en spelprogramma'.

Warming-up

De warming-up in dit programma duurde ongeveer tien minuten. In deze warming-up was het de bedoeling dat alle gewrichten opgewarmd en soepel gemaakt werden en dit werd gedaan door middel van het 'boodschappen doen'. Hierbij werd er aan de kinderen verteld dat er boodschappen gedaan moesten worden en dat ze zich dit dus voor moesten stellen. Alle bewegingen die daarbij horen, zoals het lopen met het karretje, de benodigde boodschappen pakken van de onderste tot de bovenste stelling, het afrekenen en het thuis weer uitpakken van de boodschappen, droegen er allemaal aan bij dat de gewrichten opgewarmd werden. Doordat de warming-up als spelvorm uitgevoerd werd, was het ook leuk voor de kinderen om te doen en hun aandacht er goed bij te houden.

Kern

Na de warming-up werd er op het strand gestart met het eerste spel. Dit was een balspel waarin het vooral ging om de coördinatie bij de kinderen. Ook was het een groepsspel dat zich richtte op de samenwerking tussen de kinderen en het spel had tevens een hoog fun-gehalte. Het tweede spel dat uitgevoerd werd, was een estafette die bestond uit vijf onderdelen waarbij er vooral werd gefocust op de conditie van de kinderen. Het derde en tevens het laatste spel van het programma zonder de aanwezigheid van de honden, was touwtrekken. Dit spel had vooral invloed op de kracht van de kinderen. Na dit spel was de eerste middag van het 'kind en hond sport- en spelprogramma' afgelopen en werden de kinderen opgehaald door hun ouders.

Programma ondersteund door de honden

Tijdens de uitvoering van het programma in aanwezigheid van de honden was de middag op advies van expert Jürgen Hinzen opgedeeld in een introductie, de warming up en de kern van het programma. Hieronder worden deze alle drie kort toegelicht.

Introductie

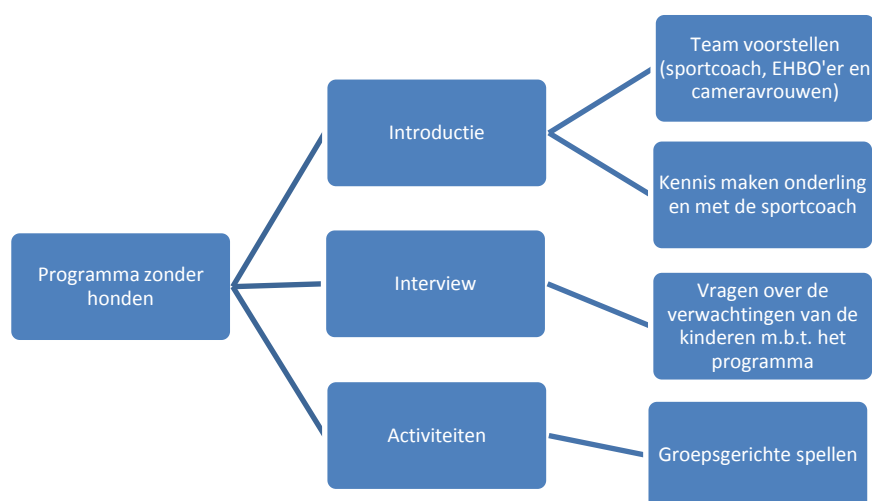
Voordat er daadwerkelijk met het programma begonnen werd, is wederom een korte introductie gehouden. Dit hield in dat dit keer de honden werden voorgesteld. De twee honden die aanwezig waren bij dit programma waren een Border Collie teef van zeven jaar en een Shetland Sheepdog reu van twee jaar. Nadat de honden waren voorgesteld, werd er uitgelegd wat de kinderen wel en niet met de honden konden/mochten doen en hoe ze de honden konden belonen.

Warming-up

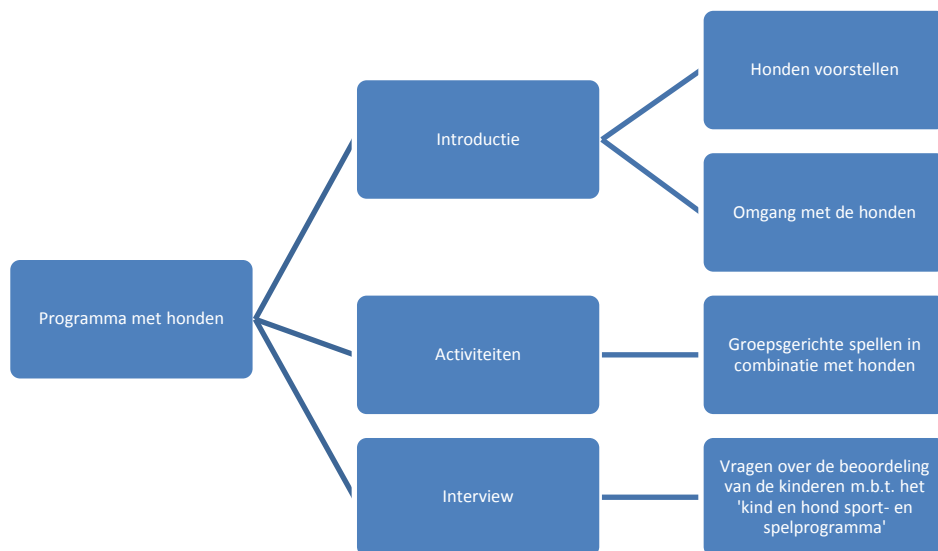
De warming-up duurde ook dit keer ongeveer tien minuten. Ook bij deze warming-up was het doel om de gewrichten soepel te maken en op te warmen. Echter, de warming-up was dit keer niet alleen bedoeld voor de kinderen, maar ook voor de honden. Hier is met de warming-up oefeningen rekening mee gehouden. Er werden twee oefeningen gedaan, beide met de participatie van de honden.

Kern

Na de warming-up werd er in het bos gestart met het eerste spel. Dit was een speurtocht met verschillende onderdelen erin verwerkt waarin de Border Collie ook participeerde door een spoor te volgen. Het was de bedoeling dat de kinderen goed gingen letten op aanwijzingen of voorwerpen in de omgeving. Voor elk voorwerp of elke aanwijzing moest een opdracht uitgevoerd worden door de hele groep samen. Hierbij was dus het samenwerken weer erg belangrijk om de opdrachten tot een goed einde te brengen. De elementen die bij deze speurtocht aan bod kwamen waren coördinatie, kracht en lenigheid. Het volgende spel van deze middag was een estafette waar de Border Collie ook weer in participeerde. Bij deze estafette ging het vooral om de conditie en de kracht van de kinderen. Hierna was de tweede middag van het 'kind en hond sport- en spelprogramma' afgelopen en werden de kinderen weer opgehaald door hun ouders. Zie figuur 1 en 2 voor een schematisch overzicht van de opbouw van beide programma's en voor een schematisch overzicht van het gehele programma met alle spelonderdelen, zowel met als zonder honden, zie bijlage X.

Figuur 1. Schematisch overzicht van het programma zonder honden

Figuur 2. Schematisch overzicht van het programma met honden

3. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de afgenomen interviews (zie bijlage III) weergegeven. Gevolgd door de resultaten afkomstig uit de gedragsobservaties (zie hiervoor bijlage IX) waarna geëindigd wordt met de resultaten verkregen uit de enquêtes afgenomen bij de ouders van de deelnemers (zie hiervoor bijlage VI).

3.1 Interviews

In onderstaande tekst wordt een overzicht weergegeven van de resultaten van het interview over zowel het programma met als zonder honden.

Programma

In de voormeting is naar voren gekomen dat alle zes de deelnemende kinderen een leuk activiteitenprogramma verwachtten, dat allen becijferden met een 10. In de nameting kwam naar voren dat de beoordeling door de kinderen identiek was aan hun verwachtingen, aangezien de kinderen het programma nogmaals allemaal met een 10 beoordeeld hebben.

Na het doornemen van het spelprogramma (zowel met als zonder hond) werd er gevraagd naar het onderdeel dat hen het meeste aansprak. De spellen die als antwoord genoemd werden zijn: touwtrekken (4x), haasje over en het dennenappelspel. Bij de beoordeling (gedurende het interview na afloop van beide programma's) zijn de volgende spellen als leukst genoemd: de speurtocht (2x), haasje over (3x) en een combinatie van speurtocht en estafette.

Bij de vraag naar voorkeur tussen het activiteitenprogramma zonder hond en het programma met hond, bleek dat alle kinderen het programma met hond het leukst vonden. Ook geven zij aan dat, als ze dit programma nogmaals konden doorlopen, ze dit het liefst in aanwezigheid van honden zouden willen doen.

Je best doen

Bij de vraag naar de verwachting van de kinderen wat betreft de mate van inzet, wordt vijf maal een 10 gescoord en één maal een 9. Hierbij wordt ook aangegeven door kind nummer 6 dat verliezen of winnen haar niet uitmaakt.

Na afloop is gevraagd hoe de kinderen zichzelf uiteindelijk beoordeeld hebben wat betreft hun inzet gedurende de programma's. Hierbij is er onderscheid gemaakt tussen het programma met en zonder honden. In beide gevallen scoorden vijf kinderen een 10 voor zowel het programma met als zonder honden, waarnaast 1 kind beide programma's met een 9 heeft beoordeeld.

Zwaarte

Bij de vraag naar de verwachting van de kinderen wat betreft de zwaarte, geven vier kinderen aan dat ze dit heel laag inschatten en scoorden hierop een 1. Hiernaast scoorde één kind een 6 en één kind een 2. In de nameting is onderscheid gemaakt tussen het programma met en zonder honden. De zwaarte van het programma zonder honden beoordeelden vier kinderen met een 1, één kind met een 5 en één kind met een 3. Het programma met honden werd door vier kinderen met een 1 beoordeeld, door één kind met een 7 en tot slot door één kind met een 4.

Zin/motivatie

Bij de vraag naar de mate van motivatie van de kinderen wat betreft beide programma's scoorden vijf kinderen een 10 en één kind een 9. Na afloop is er gevraagd naar de mate van motivatie om vaker deel te nemen aan een soortgelijk programma. Hierbij scoorden vier kinderen een 10 en de overige

twee kinderen een 9. Deze antwoorden werden beargumenteerd met de volgende uitspraken: “omdat het leuke spelletjes zijn”, “omdat ik op school ook heel vaak met mijn vriendjes speel”, “nou, dan kan je heel leuk spelen met honden en dan kan je kennismaken”, “omdat het zo leuk is”, “omdat het heel leuk is”, “nou ik vond het tot nu toe ook heel leuk en ik wil het wel vaker doen”.

Sportcoach

Bij de beoordeling van de sportcoach scoorden vijf kinderen hiervoor een 10 en één kind een 9. Dit werd beargumenteerd door de volgende uitspraken: “ze bedenkt leuke spelletjes”, “ze was aardig”, “nou ze heeft alles wel goed uitgelegd”, “het is wel leuk en ze deed het ook wel goed”, “nou ze kan heel goed spelletjes bedenken en uitleggen”.

Groepssamenstelling

Bij de beoordeling van de groepssamenstelling scoorden vijf kinderen hiervoor een 10 en één kind een 8. Dit werd beargumenteerd door de volgende uitspraken: “gewoon samen rennen”, “ik vond het leuk dat ik de oudste was”, “ze werken ook wel een beetje samen en kunnen ook wel dingen samen”, “nou, ze zijn aardig en ze doen niet stom tegen je”.

Bij de vraag naar voorkeur voor de uitvoering van het programma met een bepaalde geslachtssamenstelling, gaven vier kinderen aan voorkeur te hebben voor een samenstelling met zowel jongens als meisjes, één kind had geen voorkeur en tot slot had één kind voorkeur voor een groepssamenstelling bestaand uit enkel jongens.

Honden

Bij de vraag (voorafgaande aan alle activiteiten) hoe leuk ze honden vinden, scoorden alle zes de kinderen een 10. Bij de beoordeling van de honden die hebben deelgenomen aan het activiteitenprogramma scoorden de kinderen wederom een 10. Dit werd beargumenteerd door de volgende uitspraken: “omdat ik heel veel van honden houd”, “ze konden hard rennen enzo en hoog springen en we konden er wel om lachen”, “omdat ze heel leuk speelden”, “omdat ze goed luisterden en omdat ze lief waren”, “nou, ze zijn heel tam en ze doen niet echt helemaal wild”, “nou, ze zijn heel lief en schattig”.

Omgeving

Bij de beoordeling van de omgeving scoorden vijf kinderen hiervoor een 10 en één kind een 9. Bij de vraag naar wat ze het leukst vonden aan de omgeving werden de volgende dingen benoemd: de spelletjes, het meer, het buiten zijn, de groene bomen en het strand.

Zelf verzonnen activiteit

Bij de vraag naar wat ze zouden willen doen als ze zelf een activiteit mochten bedenken werden de volgende dingen gezegd: “dat je dan een bult maakt waar de honden overheen moeten springen”, “heel veel parcoursen met de honden”, “net zoals het vandaag was”, “alleen maar spelletjes met de bal en de honden doen”, “nieuwe trucjes aan de honden leren”, “wel iets met water, bijvoorbeeld een bal gooien in het water en dan moet de hond bijvoorbeeld hem ophalen”.

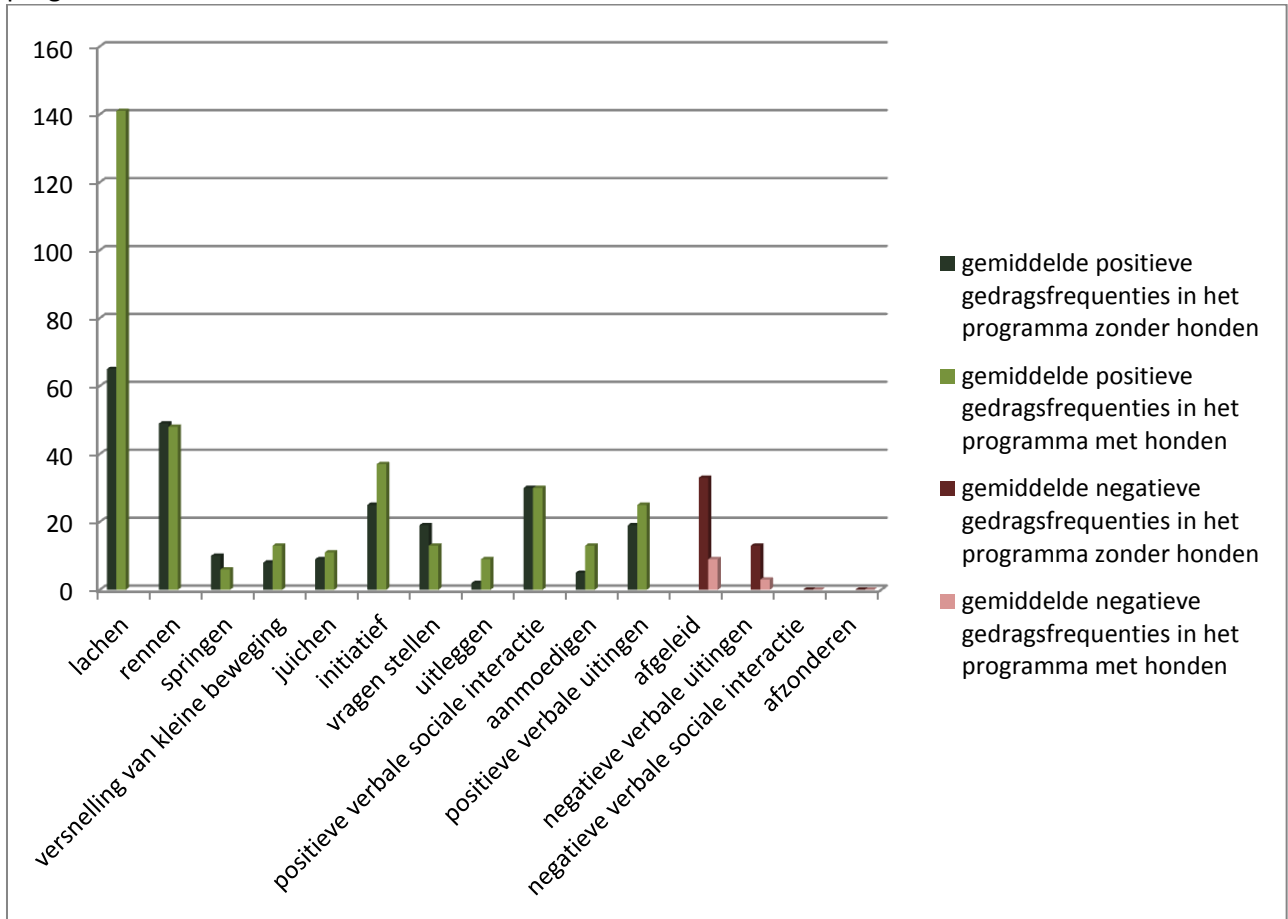
Lievelingsdier

Bij de vraag naar het lievelingsdier van de kinderen gaven vijf kinderen aan dat honden hun lievelingsdieren zijn en één kind gaf aan dat vogels haar lievelingsdieren zijn.

3.2 Gedragsobservaties

In een tijdsbestek van zestig minuten zijn er gemiddeld in totaal 287 gedragsfrequenties, die van invloed konden zijn op de plezierbeleving van de kinderen, voorgekomen in het programma zonder de aanwezigheid van de honden. In het programma in aanwezigheid van de honden zijn er gemiddeld in totaal 348 gedragsfrequenties voorgekomen.

In grafiek 3 wordt een overzicht weergegeven van de gemiddelde gedragsfrequenties in zowel het programma met als zonder honden.

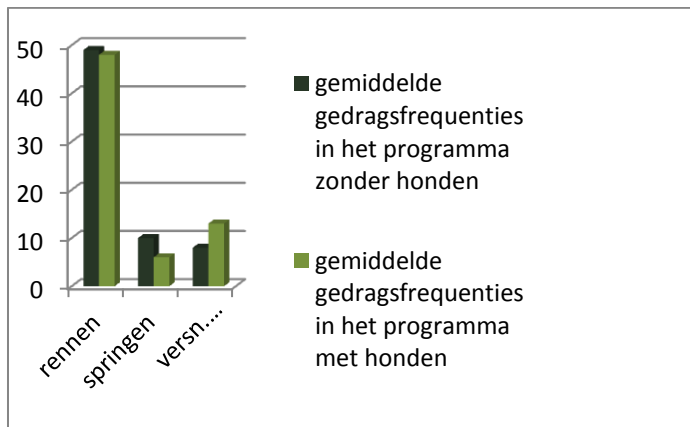

Figuur 3 Totaal overzicht van gedragsfrequenties

De significanties (het verschil in frequentie van alle gedragingen), zijn berekend door middel van de t-toets voor gepaarde waarnemingen.

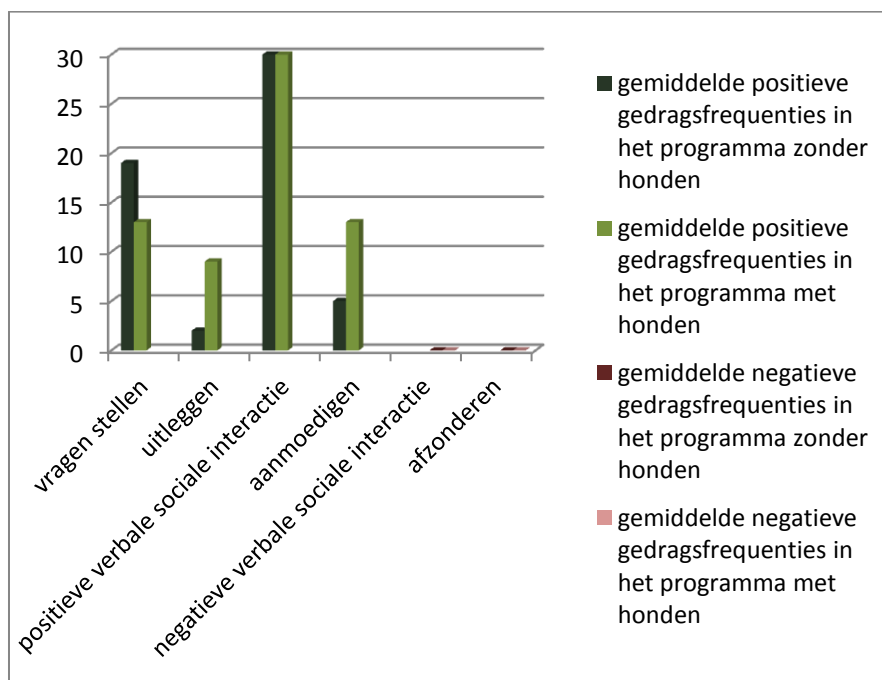
Het blijkt dat de frequentie van het gedrag 'lachen' in het programma met honden is verdubbeld ten opzichte van het programma zonder honden (zie figuur 3). Het verschil in de frequentie van het gedrag 'lachen' is significant ($t=3,27$ $df=5$ $p=0,022$). Ook blijkt dat het nemen van initiatief alsmede de positieve verbale uitingen zijn toegenomen (zie figuur 3). Echter, er is in deze beide gedragsfrequenties geen significant verschil gemeten ($t=-2,45$ $df=5$ $p=0,058$) ($t=-0,72$ $df=5$ $p=0,504$).

Wat opvalt is, dat in vergelijking met het programma zonder honden, de kinderen significant minder afgeleid waren in het programma met honden ($t=3,46$ $df=5$ $p=0,018$). Ook valt op dat de 'verbale negatieve uitingen' (met betrekking tot het programma) significant zijn afgenomen ($t=3,95$ $df=5$ $p=0,011$) in het programma met honden, waarnaast de 'positieve verbale uitingen' zijn toegenomen.

Figuur 4 Lichamelijke activiteit. Dit is een uitsnede van figuur 3, totaal overzicht van gedragsfrequenties

Het valt op dat er tussen het programma zonder honden en het programma met honden niet tot nauwelijks een verandering plaats heeft gevonden in de lichamelijke activiteit van de kinderen (zie figuur 4). Het verschil in de gedragsfrequenties van 'rennen' en 'springen' zijn niet significant gebleken ($t=0,16$ $df=5$ $p=0,876$) ($t=1$ $df=5$ $p=0,363$), waarnaast bij de 'versnelde kleine beweging' een klein, maar significant verschil is gemeten ($t=-2,71$ $df=5$ $p=0,042$).

Figuur 5 Sociale gedragingen. Dit is een uitsnede van figuur 3, totaal overzicht van gedragsfrequenties

Het blijkt dat, in tegenstelling tot de les zonder honden, alle kinderen in het programma met de honden meer aan elkaar uitleggen (zie figuur 5). Hierbij is een significant verschil gemeten ($t=-2,91$ $df=5$ $p=0,034$). Ook is er een significant verschil gemeten ($t=-4$ $df=5$ $p=0,01$) in de stijging van de gemiddelde frequentie van het gedrag 'aanmoedigen'. Verder hebben er geen 'negatieve sociale interacties' en 'afzonderingen' plaatsgevonden in zowel het programma met als zonder honden (zie figuur 5).

De overige gedragsfrequenties 'juichen', 'vragen stellen' en 'positieve verbale sociale interactie' (te zien in figuur 3) vertonen allen geen significant verschil ($t=-0,047$ $df=5$ $p=0,661$) ($t=1,17$ $df=5$ $p=0,296$) ($t=0$ $df=5$ $p=1$).

Interacties met de honden

In een tijdsbestek van zestig minuten hebben er achtenzeventig interacties met de honden plaatsgevonden. Binnen dit onderzoek betekent interacties met de honden: het initiëren van interactie door fysieke of verbale handelingen naar de hond (zonder dat dit van de kinderen verlangd wordt). Dit betekent dat er gemiddeld dertien interacties plaats hebben gevonden per kind. Deze interactie tussen kind en hond is een beloning op zich in tegenstelling tot de interactie tussen kinderen onderling waar de competitie een centrale rol speelt (Arluke & Sanders, 2009).

3.3 Enquêtes

In onderstaande tekst worden de resultaten beschreven van de afgenomen enquêtes bij de ouders van de deelnemende kinderen.

Alle ouders waarvan de kinderen aangeven dat de 'hond' hun lievelingsdier is, geven aan zelf ook van honden te houden. De ouders geven allen aan dat hun kind van honden houdt. Dit correspondeert met de uitspraak van de kinderen, zij scoorden hierbij unaniem het cijfer '10'.

Eén ouder gaf aan dat zijn/haar kind actiever is geworden na haar deelname aan het programma en vertelt: "Ze heeft al een aantal keer achter het huis een parcours gebouwd wat onze labrador moest afleggen. Springen door een hoepel, over een stok springen et cetera. Na het gewenste gedrag wordt onze hond beloond met een koekje."

De ouders gaven meerdere malen aan dat hun kind reeds actief is. De volgende uitspraken zijn gedaan: ouder kind 1: "*hij* was eigenlijk al heel actief", ouder kind 2: "aangezien *hij* altijd al een actief jongetje is geweest.", ouder kind 3: "*hij* is echter zo actief, actiever kan bijna niet.", ouder kind 5: "*zij* is altijd zeer actief". Het blijkt dat alle kinderen in hun vrije tijd ook deelnemen aan andere sporten/lichamelijke activiteiten. De hierbij genoemde sporten zijn: zwemmen, tennis, voetbal, schaatsen, volleybal, dansen, atletiek, gymnastiek en trampolinespringen.

De ouders hebben allen een cijfer tussen 7 -10 gescoord als het gaat om hoe leuk zij het vonden dat hun kind deelnam aan het programma.

De ouders van vijf kinderen scoorden een 10 als het gaat over hoe leuk zij dachten dat hun kinderen het programma vonden. De ouder van kind 1 scoorde dit met het cijfer 9. Hierbij blijkt dat alle ouders tussen 8-10 scoorden bij het inschatten van de mate van motivatie van de kinderen om naar de lessen toe te gaan. De mate waarop hun kinderen spraken over het programma, werd door alle ouders becijferd tussen 6-8.

Het blijkt dat alle ouders van mening zijn dat hun kinderen een soortgelijk programma als wekelijkse sport zouden willen gaan beoefenen. De motivaties op dit antwoord waren onder andere: ouder kind 1: "*hij* is een echte dierenvriend", ouder kind 2: "*hij* was na de eerste keer al heel enthousiast en toen ik hem vraag 10 stelde riep hij meteen JAAAAA!", ouder kind 5: "Zegt ze zelf.", ouder kind 4: "*zij* vond het twee ontzettend leuke middagen, erg enthousiast kwam ze thuis. Het buiten actief zijn en met honden was voor *haar* meer een geestelijk ontspannen bezigheid. Ze kwam juist meer gelukkiger thuis.", ouder kind 3: "Omdat het leuk is.", ouder kind 6: "Samenspel met honden, actief bezig zijn."

4. Discussie

In dit hoofdstuk komt de discussie over de gebruikte methoden binnen dit onderzoek aan bod, gevolgd door de discussie over de verkregen resultaten.

4.1 Methodische discussie

De methodische discussie is opgedeeld in de twee methodische fases die gehanteerd zijn binnen dit onderzoek.

Fase 1 vooronderzoek en voorbereidingen

De bedoeling van dit onderzoek was om het programma uit te voeren met obese kinderen van 6-10 jaar. Door omstandigheden zijn hiervoor geen aanmeldingen binnengekomen en is er besloten om het programma te richten op basisschoolkinderen in de leeftijd van 6-10 jaar. Er is daarbij vooral gekeken naar het effect op de plezierbeleving van deze kinderen door honden in het programma te integreren en ook enigszins naar de uitvoerbaarheid van het 'kind en hond sport- en spelprogramma.

Het kind en hond sport- en spel programma is voor dit onderzoek ontwikkeld en voor het eerst uitgevoerd. Dit betekent dat de uitvoerbaarheid van het kind en hond sport- en spelprogramma voor aanvang nog onbekend was. Dit heeft enige risico met zich meegebracht voor de dataverzameling. Echter, het programma is een succes gebleken en heeft de verkregen data daardoor niet negatief beïnvloed.

De inhoud van het kind en hond sport- en spelprogramma is, naast de invloed van de honden, waarschijnlijk ook van invloed geweest op de beleving van plezier. Om het verschil in plezier te meten is gekozen om twee maal een soortgelijk activiteitenprogramma uit te voeren waarin gestart werd met een programma zonder honden, welke daarna gevolgd werd met een programma met honden. Echter, beide programma's (met en zonder honden) zijn niet identiek aan elkaar. Dit komt doordat niet alle activiteiten geschikt zijn om ook met honden uit te voeren. Ondanks dat de activiteiten niet identiek zijn aan elkaar, is er wel bewust voor gekozen om de samenwerking (zowel tussen de kinderen onderling als deze met de honden) door middel van groepsgeoriënteerde spellen als centraal punt te nemen. Ook is er bewust voor gekozen om in de activiteiten van beide programma's de elementen kracht, lenigheid, coördinatie en conditie terug te laten komen.

Bij de inhoud van het programma hoort niet alleen de keuze in activiteiten, maar ook de keuze van de juiste honden. Naast het testen van de geschiktheid van het gedrag van de honden, is er ook gekeken naar de uiterlijke kenmerken van de honden. Te bediscussiëren valt, wat voor een soort hond de meeste inspiratie biedt voor jonge kinderen tussen 6-10 jaar. Te verwachten valt dat de voorkeur per individueel kind verschillend is, gezien zijn/haar associatieve ervaringen met verschillende honden. Er is geprobeerd rekening te houden met de uiterlijke kenmerken van de honden door het gebruik van twee honden met een verschillend uiterlijk. Er is zowel een kleine hond als een middelgrote hond gekozen. Beide honden hebben veel beharing en voelen zacht aan. Ook dragen beide honden meer dan één kleur in hun vacht, hebben zij een zachte blik, een lange snuit en opstaande oren. De honden hebben naar onze mening mede door alle bovenstaande kenmerken een zachtaardig uiterlijk en zijn ondanks een verscheidenheid aan mogelijke voorkeuren als meest geschikt geacht als het gaat om het uiterlijk.

Fase 2 dataverzameling

De resultaten van dit onderzoek zijn afkomstig van slechts zes deelnemers door het geringe aantal aanmeldingen voor deelname aan het 'kind en hond sport- en spelprogramma'. Het was de bedoeling dat in dit onderzoek twee of drie groepen van zes kinderen gemaakt zouden worden en dat elke groep dan het programma zowel met als zonder honden uit zou voeren. Dit is helaas niet gelukt, er kon slechts één groep van zes kinderen gemaakt worden. Deze groep heeft het programma eenmaal zonder de aanwezigheid van de honden uitgevoerd en eenmaal in aanwezigheid van de honden. Omdat er slechts één groep deelnam aan dit onderzoek, is het verkregen datamateriaal beperkt gebleven. Het datamateriaal dat is verkregen, kon wel gebruikt worden in dit onderzoek. Echter, er kan slechts een voorzichtige conclusie getrokken worden.

De resultaten van dit onderzoek konden mogelijk beïnvloed worden door weersomstandigheden. Gedurende het programma zonder de honden was het droog weer, maar gedurende het programma met de honden heeft het geregend. Om de invloed van regen op de plezierbeleving tegen te gaan, waren voldoende poncho's aanwezig voor de kinderen. Uit de resultaten is gebleken dat de weersomstandigheden geen leidende negatieve invloed hebben gehad op de plezierbeleving van de kinderen. Dit, aangezien de plezierbeleving gedurende het programma met de honden hoger lag dan dat gedurende het programma zonder honden.

Verschillende factoren en werkmethoden kunnen mogelijk van invloed zijn geweest op de vorming van de resultaten. Een voorbeeld hiervan is de keuze van de omgeving. Deze heeft een hoge inspirerende factor gehad door de aanwezigheid van verschillende elementen als zand, water en bos wat mogelijk heeft geleid tot een verhoogde mate van afleiding. Echter, deze afleiding sluit niet uit dat ook de omgeving mogelijk een positieve bijdrage heeft geleverd op de mate van plezier door de inspiratie die de omgeving de kinderen bood. Ook is er, voor verzamelen van filmmateriaal, gekozen voor het gebruik van twee videocamera's gedurende beide programma's. Het filmen van de kinderen kan van invloed zijn geweest op het gedrag van de kinderen.

Naast het feit dat het 'kind en hond sport- en spelprogramma een nieuw begrip is, is ook de begeleidster in het programma (de fit-met-hond trainster) onervaren in het lesgeven aan kinderen. De fit-met-hond trainster is opgeleid om volwassenen te begeleiden bij het sporten met hun hond. Haar expertise ligt voornamelijk bij het bedenken van fitnessoefeningen voor honden en hun (volwassen) eigenaren en deze te begeleiden tijdens de uitvoering hiervan. Echter, uit de resultaten bleek dat bij de beoordeling van de sportcoach (fit-met-hond trainster) zeer hoog gescoord werd en alle kinderen zeer tevreden waren met de lessen die zij gaf.

Uit de resultaten blijkt dat de meningen en/of voorkeuren van de kinderen en hun ouders vaak overeenkomen. Hierbij valt op te merken dat de kinderen mogelijk positief of negatief beïnvloed kunnen worden als het gaat om de mate van plezier die zij hieraan beleven. Om deze invloed te minimaliseren waar mogelijk zijn de ouders verzocht om niet aanwezig te zijn gedurende de programma's en de bijhorende interviews, ongeacht hun interesse hiernaar. De ouders hebben bij aanvang van het programma de locatie verlaten en zijn tot het einde niet van directe invloed geweest.

De kinderen die hebben meegedaan aan het 'kind en hond sport- en spelprogramma' hadden allen een leeftijd van 6-10 jaar. Zoals is aangegeven in het hoofdstuk materiaal en methoden zijn kinderen doorgaans een lastige doelgroep om te interviewen. Zij geven vaak geen uitgebreid antwoord op open vragen. Om ervoor te zorgen dat de kinderen de vragen zo volledig mogelijk zouden beantwoorden, zijn er verschillende maatregelen getroffen die hierop van invloed zijn (zie hiervoor

het hoofdstuk materiaal en methode). Hiernaast zijn ook de interviewers enigszins onervaren geweest met het interviewen van kinderen. Uit de resultaten bleek dat, zoals in de literatuur wordt beschreven, de kinderen niet erg uitgebreide antwoorden gaven op de vragen die hen gesteld werden. Ook was een aantal interviewvragen niet discriminerend. Op deze vragen geven alle zes de kinderen dan het cijfer 10. Dit zou ermee te maken kunnen hebben dat het een hele enthousiaste groep kinderen was, dat de ouders heel enthousiast waren over de deelname van hun kinderen en het feit dat ze überhaupt deelnemen aan het programma.

De geobserveerde gedragingen van de kinderen tijdens het programma alsmede de resultaten afkomstig van de interviews, zijn slechts een indicatie voor de plezierbeleving van de kinderen. Het gedrag van de kinderen is geobserveerd aan de hand van een gedragsethogram dat door de onderzoekers zelf is opgesteld. Echter, niet elk gedrag wordt ondersteund door literatuur. Er was sprake van het scoren van de frequenties van zeventien gedragingen die van invloed konden zijn op de plezierbeleving. Hiervan zijn de gedragingen glimlachen, lachen, springen, positieve verbale uitingen, afgeleid en negatieve verbale uitingen terug te vinden in de literatuur. (Hanna et al., 1997)

De resultaten van dit onderzoek afkomstig van de interviews, gedragsobservaties en enquêtes zijn zowel kwalitatief als kwantitatief van aard. Het feit dat er drie verschillende dataverzamelmethodeën gebruikt worden biedt een breder perspectief. Zo kunnen de resultaten afkomstig van deze dataverzamelmethodeën elkaar versterken of tegenspreken wat van belang kan zijn voor het vormen van de conclusie. Maar ook het feit dat er gebruik is gemaakt van zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek biedt een duidelijker beeld. Bij kwalitatief onderzoek is het interpreteren van de uitkomsten soms een knelpunt. Daarom is ervoor gekozen om deze aan te vullen met kwantitatief onderzoek. Zo zijn de uitspraken van de kinderen in de interviews vergeleken met de geobserveerde gedragingen uit het filmmateriaal. Ook de uitspraken van de ouders verkregen uit de enquêtes, zijn hierin meegenomen. Door de resultaten met elkaar te vergelijken en te zoeken naar verschillen of overeenkomsten is een duidelijk en meer betrouwbaar beeld verkregen. Binnen dit onderzoek kwamen de resultaten dusdanig overeen dat deze elkaar versterkt hebben.

4.2 Resultatendiscussie

Naast het onderzoeken van de mate van plezier door de interacties met honden tijdens het sporten, is er ook gekeken naar de lichamelijke activiteit van kinderen bij het meedoen aan het 'kind en hond sport- en spelprogramma'. Dit is onderzocht om in de toekomst obesitas bij kinderen te beperken of zelfs te voorkomen. Dat de aanwezigheid van honden effect heeft op de lichamelijke activiteit van de deelnemers, is helaas niet gebleken uit de resultaten van dit onderzoek. Allereerst is het programma wegens omstandigheden niet uitgevoerd door deelnemers die lijden aan obesitas en daarnaast gaf een aantal ouders aan dat hun kind van nature reeds bovengemiddeld actief was. Er bleek uit de enquête dat één van de zes deelnemende kinderen (volgens haar ouder/verzorger) actiever is geworden en dit in het bijzonder in samenwerking met hun eigen hond.

Ook kwam er uit de enquête naar voren dat veel ouders (4 van de 6) hun kind inschatten als bovengemiddeld actief. Dit zou kunnen leiden tot het vermoeden dat het 'kind en hond sport- en spelprogramma' actieve kinderen aantrekt. Het feit dat we geen obese deelnemers hadden ondersteund deze assumptie maar sluit niet uit dat dit te verklaren is door toeval. Dat er geen aanmeldingen zijn ontvangen van obese kinderen na het benaderen van de scholen in gemeente Westerveld kan te maken met het feit dat de benaderde doelgroep uit minder 'obese kinderen' dan 'niet obese kinderen' bestaat. Daarnaast is het mogelijk dat de obese kinderen binnen de doelgroep niet gemotiveerd genoeg waren om mee te doen. Het kan ook zijn dat ze geen affiniteit met honden hebben, of dat ze zich schamen om mee te doen met een actief sport en spelprogramma.

De groepscohesie kan een belangrijke factor zijn die een grote invloed uit zou kunnen oefenen op de uiteindelijke resultaten. De zes kinderen die deelnamen aan dit onderzoek konden goed met elkaar opschieten. De groepscohesie zou ook een negatieve invloed gehad kunnen hebben op de plezierbeleving van de kinderen, als ze niet goed met elkaar overweg konden. Dit onderzoek was niet speciaal gericht op het meten van de groepscohesie, maar het heeft wel een positieve invloed gehad op de plezierbeleving van de kinderen. Dit bleek uit de resultaten van zowel de interviews als de gedragsobservaties.

Gezien de resultaten lijkt de groep deelnemers een vrij homogene groep te zijn. Vooral in de interviews werden veel onderwerpen door de kinderen gelijk becijferd. Naast een homogene groep deelnemers zou dit ook het gevolg kunnen zijn van een onjuiste dataverzamelmethode (zoals wordt besproken in de methodische discussie). Echter, dit wordt tegengesproken door het feit dat de ouders de houding en/of het gedrag van hun kinderen net zo homogeen inschatten. Dit reduceert de kans dat de dataverzamelmethode onjuist gebruikt is.

5. Conclusie

Dit hoofdstuk bestaat uit het beantwoorden van de hoofdvraag. Hierbij zal er een voorzichtige conclusie getrokken worden over het effect van het 'kind en hond sport- en spelprogramma.

Onderzoeksvraag

➔ *Wat is het effect van het laten deelnemen van een hond aan een activiteitenprogramma op de plezierbeleving van kinderen (met een leeftijd van 6-10 jaar)?*

Uit dit onderzoek valt te concluderen dat er een mogelijke indicatie is voor de verhoging van plezierbeleving onder basisschoolkinderen met een leeftijd van 6-10 jaar, door de interactie met honden tijdens de uitvoering van sportieve sport- en spelactiviteiten. Deze conclusie wordt ondersteund door het feit dat de resultaten uit alle drie de gebruikte dataverzamelingsmethoden (interviews, gedragsobservaties en enquêtes) elkaar versterken.

6. Aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden er enkele aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen hebben betrekking op eventueel vervolgonderzoek en de opzet of uitbreiding van het 'kind en hond sport- en spelprogramma'.

Vervolgonderzoek

Om meer te kunnen zeggen over de mate van plezier bij de doelgroep obese kinderen bevelen wij aan om onderzoek te doen naar het effect op de plezierbeleving, tijdens sportieve activiteiten met honden, bij deze doelgroep alsmede het effect op de lichamelijke activiteit. Hierbij adviseren wij een zo groot mogelijk aantal deelnemers te werven. Daarnaast is het aan te bevelen om naast het schoolkind ook de kinderen die zich in de pubertijd bevinden mee te nemen in het onderzoek alsmede kinderen met overgewicht of obesitas en hierbij te streven naar een landelijke reikwijdte.

Tijdens het onderzoek is bij het meten van het effect van de honden op de plezierbeleving van kinderen een vraag gerezen. Namelijk; 'is tijdens de uitvoering van de activiteiten de interactie (tussen hond en kind) leidend of betreft dit slechts de aanwezigheid van het dier als oorzaak van dit effect?'. Het verschil hiertussen zal een belangrijke rol spelen bij de opzet van een soortgelijk programma.

Voor de opdrachtgeefster

Het 'kind en hond sport- en spelprogramma' was een groot succes. Na afloop van dit onderzoek valt dan ook aan te bevelen dit programma verder te ontwikkelen aangezien er een duidelijke indicatie tot verhoging van plezier is vastgesteld. Daarnaast gaven alle kinderen binnen dit onderzoek aan dit als wekelijkse sport te willen gaan beoefenen.

Bij de uitvoering van een soortgelijk programma niet ter behandeling maar ter preventie van obesitas, hebben we het over een niet gediagnosticeerde doelgroep. Een doelgroep als deze valt niet onder enige vergoeding. Dit betekent dat deze (net zoals elke andere vorm van reguliere sport) gefinancierd zal moeten worden door de ouders van de deelnemende kinderen.

Het 'kind en hond sport- en spel programma' verschilt van andere reguliere sporten als hockey en voetbal, doordat er een vertaalslag wordt gemaakt van fitnessoefeningen naar geschikte spelactiviteiten voor kinderen. Dit in tegenstelling tot de meeste sporten waarbij de wedstrijd sport voor volwassenen uitgevoerd wordt door kinderen zonder deze voor hen in uitvoering aan te passen. Aangezien je niet vastzit aan bepaalde spelregels, competities en verenigingen, zijn de activiteiten makkelijker aan te passen op de doelgroep. Hiermee wordt niet alleen gedoeld op groeps grootte, leeftijd en karakter, maar ook bijvoorbeeld het trainen van bepaalde spiergroepen bij een doelgroep als revaliderende kinderen. Zoals Stichting Contacthond in samenwerking met Rivas Zorggroep in 2012 een succesvolle pilot heeft uitgevoerd door de hond in te zetten bij volwassenen en ouderen tijdens revalidatie, kan dit mogelijk ook toegepast worden op kinderen. Deze pilotstudie wees uit dat de cliënten van de revalidatieafdeling die met honden trainden aanzienlijk sneller leken te herstellen. Een aangepast 'kind en hond sport- en spelprogramma' zou geschikt kunnen zijn voor kinderen die revalideren aangezien de belangrijke componenten als kracht en coördinatie in het programma veel aan bod komen. Dit in combinatie met honden zou het waarschijnlijk leuker maken voor kinderen en mogelijk het revalidatieproces versnellen.

Allereerst is het belangrijk om binnen de cliëntgroep de vraag naar activiteiten met honden te bepalen. Bij vraag/interesse naar activiteiten ondersteund door honden bevelen wij aan om een hondengedragdeskundige (die ook een 'fit met hond trainer' is) te benaderen. Deze persoon zal

fungeren als bewaker van het hondenwelzijn en zal samen met de begeleid(s)ter van de kinderen het programma tot stand brengen en hier invulling aan geven. De activiteiten zullen hierbij door deze samenwerking worden afgestemd op de capaciteiten van zowel de honden als de kinderen. In dit proces worden ook de honden geselecteerd, dit kan aan de hand van de richtlijnen van Petpartners (zie bijlage VII). Het programma uitvoeren met slechts één kinderfysiotherapeute als begeleid(st)er is wegens veiligheidsredenen af te raden. Dit, vanwege het gebrek aan kennis op het gebied van zowel het herkennen van gedragssignalen en lichamelijke belasting van de honden als onvoldoende overzicht wanneer de groep slechts door één persoon wordt begeleid. Echter, als er sprake is van de behandeling van één kind en er slechts één hond wordt ingezet, zou dit wel door enkel een kinderfysiotherapeute uitgevoerd kunnen worden. We raden dan wel aan voor deze persoon om een cursus tot gedragsdeskundige te volgen, zodat hij/zij over de basiskennis beschikt wat betreft het herkennen van gedragssignalen bij honden.

Tot slot wordt er aanbevolen om de introductie, voorafgaand aan de uitvoering van het programma met honden, uitgebreid te behandelen. Deze introductie 'hoe om te gaan met de honden' is belangrijk om ongelukken te voorkomen en om de veiligheid te waarborgen voor zowel de kinderen, de begeleiders als de honden. De introductie kan het beste voorafgaand aan het programma gegeven worden in plaats van gedurende het lesuur. Dit, zodat het niet ten koste gaat van de tijd van het programma zelf.

Literatuur

Arluke, A & Sanders, C (2009) *Between the species*. Pearson Education, Inc

Baarda Dr. D.B., Goede Dr. M.P.M. de (2006) *Basisboek methoden en technieken. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwantitatief onderzoek*. Noorhoff Uitgevers

Baarda Dr. D.B., Goede Dr. M.P.M. de & Teunissen, Dr. J. (2009) *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Noorhoff Uitgevers

Baarda Dr. D.B., Goede Dr. M.P.M. de & Dijkum, Dr. C. van (2011) *Basisboek statistiek met SPSS. Enkele algemene statistische begrippen*. Noordhoff Uitgevers

Bekoff, M. (2007) *Het emotionele leven van dieren*. Uitgeverij Ankh-Hermes bv - Deventer

Blythe M. A., Overbeeke L., Monk A. F., Wright P. C. (2004) *Funology. From usability to enjoyment*. Kluwer Academic Publishers

Bruijnen, T. Drs (2006) *Krachttraining nummer 13*. Geraadpleegd op 03-03-2013

BultersMekke Assistance dogs (2013) *CV Joop Mekke*. Geraadpleegd op 26-06-2013
www.bultersmekke.nl

Dale, van (2013) *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Geraadpleegd op 06-06-2013 op www.vandale.nl

De Eemster (2013) *Schoolgids 2012-2013*. Geraadpleegd op 18-04-2013 op www.itopmaat.nl

De Psychologie van Eten (2012) *Obesitas bij kinderen*. Geraadpleegd op 19-02-13 op www.eetonderzoek.nl

Desmet, P.M. (2005) Seminar notes from a seminar on Measuring and understanding product emotions he taught at Copenhagen Business School, 13 October 2005. Copenhagen, Denmark: Center for Marketing Communication, Department of Marketing, Copenhagen Business School

De Storkschoon (2013) *Schoolgids 2012-2013*. Geraadpleegd op 18-04-2013 op www.storkschoon.nl

DeMello, M. (2012) *Animals and Society. An introduction to Human-Animal Studies*. Columbia University Press, New York

Duiknetwerk (2013) *Blauwe Meer, Dwingeloo*. Geraadpleegd op 17-04-2013 op www.duiknetwerk.nl

Du Plessis, E. (2005) *The Advertised Mind*. London, UK: Kogan Page

Fit met hond Nederland (2013) *Even voorstellen. Jürgen Hinzen*. Geraadpleegd op 26-06-2013
www.fit-met-hond.nl

Flynn, C. P. (2008) *Social creatures*. Lantern Books. New York

Friedman, E. (2003). Relation between pet ownership and heart rate variability in patients with Healed Myocardial Infarcts. *The American Journal of Cardiology*(91), 718-720

Gazzaniga, M.S., Ivry, R., & Mangun, G.R. (2002) *Cognitive Neuroscience: The Biology of the Mind*. W.W. Norton

Grosemans, D. (2008) *Honden en kinderen. Houd het veilig*. Standaard uitgeverij

Hanna, L., Risden, K., & Alexander, K., J. (1997). *Guidelines for usability testing with children*. *Interactions*, 1997(5), 9-14.

Happiness in motion (2013) *Voorstellen. Nicole Schreuder Peters*. Geraadpleegd op 26-06-2013 www.happinessinmotion.nl

Heiden, K. & Karreman, S. (2013) *Fit for pets*. Onze hond (38ste jaargang, nummer 6, juni 2013)

Hibma, R. (2005) *Obesitas info*. Geraadpleegd op 28-02-2013 <http://home.deds.nl>

Hondenbescherming (2010) *Je hond verdient beweging!* Geraadpleegd op 18-04-2013 op www.hondenbescherming.nl

Hondenbescherming (2010) *Sportief aan de slag met uw hond*. Geraadpleegd op 17-04-2013 op www.hondenbescherming.nl

IVN, jeugd, natuur, gezondheid (2012) *Thema Natuur en gezondheid*. Geraadpleegd op 17-04-2013 op www.ivn.nl

Kenniscentrum Overgewicht (2009) *Over overgewicht*. Geraadpleegd op 19-04-2013 op www.overgewicht.org

Kennislink (2013) *Nederlandse norm gezond bewegen*. Geraadpleegd op 19-04-2013 op www.kennislink.nl

Kirchpfering, M. (2012) *Hunde in der Sozialen Arbeit mit Kindern und Jugendlichen*. Ernst Reinhardt, München.

Kuppeveld-Smits, W. (2013) *Positieve effecten hond*. www.voorleeshond.nl

LICG (2013) Over houden van huisdieren. Kind en hond – houd het veilig. Geraadpleegd op 03-03-2013 op www.licg.nl

MedicInfo (2011) *Levensfasen- Basisschoolkind*. Geraadpleegd op 16-04-2013 op <http://www.medicinfo.nl>

MedicInfo (2011) *Levensfasen- Puberteit*. Geraadpleegd op 11-06-2013 op www.medicinfo.nl

Medisch Centrum Dwingelo (2009) *Plezier in bewegen*. Geraadpleegd op 28-02-2013 www.praktijkvoorkinderfysiotherapieenlogopediedwingelo.nl

Melson, G. F. (2001). *Why the wild things are: Animals in the lives of children*. Cambridge, MA: Harvard University Press

Monitor Convenant Gezond Gewicht (2012) *Determinanten van beweeggedrag*. Geraadpleegd op 20-02-13 op www.convenantgezondgewicht.nl

Mönks, Dr. F.J & Knoers, Dr. A.M.P. (2004) *Ontwikkelingspsychologie. Kleuter en schoolkind. Sociale en persoonlijkheidsontwikkeling*. Koninklijke van Gorkum.

Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (2013) *Beweegplezier*. Geraadpleegd op 04-03-2013 op www.beweegkriebels.nl

Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (2013) *Sport en bewegen*. Geraadpleegd op 04-03-2013 op www.kic.nisb.nl

Onis, M. de, Blössner, M. & Borghi, E. (2010) *Global prevalence and trends of overweight and obesity among preschool children 1–4*. World Health Organisation, *Am J Clin Nutr* November 2010 vol. 92 no. 5 1257-1264.'

Opvoedmix (2013) *Beweging*. Geraadpleegd op 16-04-2013 op www.opvoedmix.nl

Opvoedmix (2013) *Vriendjes en vriendinnetjes*. Geraadpleegd op 16-04-2013 op www.opvoedmix.nl

Orthopedagogisch Didactisch Centrum Zuidoost Drenthe (2010) *Concentratieproblemen*. Geraadpleegd op 19-04-2013 op www.opdc-zodrenthe.nl

Pedagogische beleidsplan Kinderdagverblijf Future Kids (2012) *Gezondheid*. Geraadpleegd op 15-04-2013 op www.futurekids.nl

Podilichak, W. (1991) Distinctions of fun, enjoyment and leisure. *Leisure Studies*, 10, 133–148.

Pourcq, E. de (2012) *Hoe kan je veilig sporten met je hond?* Mother nature network.

Read J., MacFarlane S., Casey C. (2002) *Endurability, Engagement and Expectations: Measuring Children's Fun*. Department of Computing, University of Central Lancashire Preston, PR1 2HE, United Kingdom

Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieu (2013) *Afkapwaarden BMI kinderen en jongeren*. Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Toolkit regionale VTV. Bilthoven: RIVM www.toolkitvtnl.nl

Scientias (2010) *Kinderen met een hond bewegen meer*. Geraadpleegd op 10-03-2013 op www.scientias.nl

Tartuffel (2012) *Aantal te dikke kinderen neemt wereldwijd toe*. Geraadpleegd op 07-03-2013 op www.nieuws-uitgelicht.info.nl

Verhulst, J. (2006)^a *Psychologie voor de gezondheidszorg. De zelfactualisatietheorie van Maslow*. Wolters Noordhoff

Verhulst, J. (2006)^b Psychologie voor de gezondheidszorg. *Sociale psychologie*. Wolters Noordhoff

Verhulst, J. (2006)^c Psychologie voor de gezondheidszorg. *Ontwikkelingspsychologie*. Wolters Noordhoff

Verhulst, J. (2006)^d Psychologie voor de gezondheidszorg. *Persoonlijksleer*. Wolters Noordhoff

World Health Organisation (2013) *Obesity and overweight*. Fact sheet N°311 www.who.int

Zelfzorg (2013) *Concentratie bij kinderen*. Geraadpleegd op 18-06-2013 op www.zelfzorg.nl

I. Afkapwaarden BMI kinderen en jongeren

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Afkapwaarden BMI jongeren: ernstig ondergewicht, ondergewicht, overgewicht en ernstig overgewicht (obesitas)

leeftijd in jaren	Jongens				Meisjes			
	ernstig ondergewicht	ondergewicht	overgewicht	ernstig overgewicht	ernstig ondergewicht	ondergewicht	overgewicht	ernstig overgewicht
2	13,93	14,95	18,41	20,09	13,87	14,74	18,02	19,81
3	13,60	14,54	17,89	19,57	13,55	14,38	17,56	19,36
4	13,41	14,30	17,55	19,29	13,34	14,15	17,28	19,15
5	13,23	14,12	17,42	19,30	13,16	13,97	17,15	19,17
6	13,13	14,03	17,55	19,78	13,06	13,92	17,34	19,65
7	13,12	14,06	17,92	20,63	13,08	14,00	17,75	20,51
8	13,21	14,20	18,44	21,60	13,17	14,16	18,35	21,57
9	13,36	14,41	19,10	22,77	13,35	14,42	19,07	22,81
10	13,58	14,69	19,84	24,00	13,63	14,78	19,86	24,11
11	13,87	15,03	20,55	25,10	14,04	15,25	20,74	25,42
12	14,24	15,47	21,22	26,02	14,54	15,83	21,68	26,67
13	14,69	15,98	21,91	26,84	15,08	16,43	22,58	27,76
14	15,20	16,54	22,62	27,63	15,60	17,01	23,34	28,57
15	15,74	17,13	23,29	28,30	16,07	17,52	23,94	29,11
16	16,27	17,70	23,90	28,88	16,48	17,95	24,37	29,43
17	16,76	18,24	24,46	29,41	16,84	18,33	24,70	29,69
≥ 18	17,00	18,50	25,00	30,00	17,00	18,50	25,00	30,00

(Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieu, 2013)

II. Vragenlijst met interviewvragen aan het kind over 'het kind en hond sport en spel programma'

Voorgaand aan het programma

INTRODUCTIE INTERVIEW

- Voorstellen
- Wat gaan we doen
- Hoe werkt het schaalsysteem
- Er zijn geen foute antwoorden

1. Vertel eens hoeveel zin je erin hebt? **1 2 3 4 5 6 7 8 9 10**

2. Wat denk je dat we allemaal gaan doen in deze les?

Hoe leuk lijkt je dat? **1 2 3 4 5 6 7 8 9 10**

Uitleg over werkelijk programma

3. Hoe leuk lijkt je dit programma? **1 2 3 4 5 6 7 8 9 10**

Welk onderdeel lijkt je het leukst?

4. Hoe hard ga jij vandaag je best doen? **1 2 3 4 5 6 7 8 9 10**

5. Hoe zwaar denk je dat het wordt? **1 2 3 4 5 6 7 8 9 10**

6. Wat is je lievelingsdier?

7. Hoe leuk vind je honden? **1 2 3 4 5 6 7 8 9 10**

Na afloop van het programma

1. Hoe leuk vond je het programma?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Welke dag vond je het leukst?	
Welk spelonderdeel vond je het aller leukst?	
2. a) Hoe hard heb jij je best gedaan in de les zonder de honden?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
b) Hoe hard heb jij je best gedaan in de les met de honden?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
3. a) Hoe zwaar vond je de les zonder de honden?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
b) Hoe zwaar vond je de les met de honden?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
4. Vertel eens hoeveel zin je hebt om dit vaker te doen?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Zou je dit liever met hond of zonder hond willen doen?	
5. Hoe leuk vond je sportcoach Chayenne?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Hoe leuk vond je je groepsgenoten?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
6. Hoe leuk vond je de hond?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
7. Hoe leuk vond je de omgeving?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
*Wat zou je doen als je zelf iets mocht verzinnen?	

III. Interviews vraag en antwoord

Voormeting

categorie 'zin/motivatatie'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Vertel eens hoeveel zin je erin hebt. En waarom?		1 Een tien, omdat ik heel veel van honden houd 2 Een tien, nou omdat ik voor het eerst hier ben 3 Een tien, omdat ik heel erg houd van buiten bezig zijn 4 Een negen, omdat we volgende keer met honden gaan Een tien, nou ik vind het best wel leuk denk ik, alle 5 spelletjes Een tien, ik houd wel heel van spelletjes buiten en van 6 sport

categorie 'programma'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Wat denk je dat we allemaal gaan doen in deze les vandaag? Hoe leuk lijkt je dat?		Ik had daar al wat gezien. Met touwen en hoepels. Heel 1 leuk, een tien Ik weet het eigenlijk niet.. alleen dat een hond mee gaat 2 doen. Ook heel leuk, een tien 3 Door hoepels, een beetje gymnastiekachtig Spelletjes spelen. Een acht, omdat heel veel van de 4 spelletjes leuk zijn 5 Weet ik eigenlijk niet 6 Iets met pionnetjes en hoepels, een negen
We gaan touwtrekken		1 Oh, daar ben ik heel goed in 3 Oh, dat is leuk
Het eerste spel is olifantenvoetbal.		3 Ik weet niet wat dat is
Dan gaan we haasje over doen.		Onze hond is nog maar één jaar. Dat had mama al verteld, 2 maar ik had me vergist 3 Goh 4 Oohh
Hoe leuk lijkt je dit programma?		1 Een tien 2 10. Touwtrekken, oh daar heb ik zin in Met de honden, met haasje over springen, doe ik een tien denk ik 3 Een tien 4 Een tien 5 Leuk, een tien

	6 Een tien
Welk spelletje lijkt je het leukst?	1 Touwtrekken 2 Touwtje trekken denk ik 3 Touwtrekken, omdat ik dat al heel vaak heb gedaan 4 Weet ik niet, met de hond dat vind ik gewoon leuker 4 Ik denk het dennenappelspel Ik weet het niet, touwtrekken. Dat weet ik eigenlijk niet, 5 maar ik vind touwtrekken altijd wel heel erg leuk Dat ene, haasje over, omdat een hond heel goed kan 6 springen en dat is het ook het leukste

categorie 'je best doen'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Hoe hard ga jij vandaag je best doen?	1	Heel erg, een tien
	2	Een tien
	3	Een tien
	4	Een negen
	5	Een tien
		Heel erg, een tien. Spelletjes zijn altijd wel leuk, maakt
	6	niet uit of je wint of verliest

categorie 'zwaarte'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Hoe zwaar denk je dat het wordt?	1	Ik denk het helemaal niet, een één
	2	Dat weet ik niet, ik denk een één
	3	Een zes, een beetje
	4	Een twee
	5	Ik denk een één
	6	Een één

categorie 'lievelingsdier'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Wat is je lievelingsdier?	1	Een hond
	2	Mijn lievelingsdier? Ik heb er wel veel. Een hond denk ik
	3	Een hond
	4	Een vogel
	5	Een hond
	6	Een hond

categorie 'honden'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Hoe leuk vind je honden?	1	Heel leuk, ook een tien
	2	Ook een tien
	3	Ook een tien

- 4 Een tien
- 5 Een tien
- 6 Ook een tien

Nameting

categorie 'programma'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Hoe leuk vond je het? Waarom?	1	10. Omdat ik heel veel van honden houd
		Een 10. Nou gewoon, dat die spelletjes enzo, gewoon.. en de zoektocht. Nou gewoon dat we daar in het bos
	2	spelletjes moesten doen enzo.
		Een 10. Omdat, omdat, omdat eh omdat ja je heel leuk
	3	kan spelen met de honden.
	4	10.
		10. Nou, we hadden hele leuke spelletjes gedaan, en dat
	5	vind ik wel leuk.
		10. Nou eh, omdat ik ook heel veel van honden houd, en
	6	van sporten en spelletjes ook wel.
Welke dag vond je het leukst? Waarom?		Met honden. Omdat ik het gewoon heel leuk vind en
	1	omdat ze altijd op me afkomen ook al ken ik ze nooit.
		Met honden. Omdat er eh omdat eh tsja omdat het.. nou
	2	ik vind het gewoon leuker hihi.
		met de honden. Omdat we met de honden veel leukere
	3	dingen doen.
	4	Met honden. Ehh.. weet ik niet.
		Met de honden. Nou mijn lievelingsdieren zijn ook honden
	5	en ja vind ik gewoon echt heel leuk.
		Met. Omdat we ehm, ja met honden is eigenlijk wel
	6	leuker, omdat je dan wel leukere dingen kan doen.
Zou je dit liever met hond of zonder hond willen doen? of allebei?	1	Met honden
	2	Met de honden.
	3	Met
	4	Nou, het is leuker met hond.
		Nou, ik vind het met honden wel wat leuker, maar ook wel
	5	zonder honden.
	6	Met honden.
Welk spel onderdeel vond je het aller leukst? waarom?		Ehm, de speurtocht. Nou, omdat we leuke dingen
	1	moesten doen. De hond door de hoepel te krijgen
	2	haasje over. Dat je zo erover moet gaan springen enzo.

	Die we nu aan het doen zijn. Dan moet je gaan liggen op de grond en dan moet je met de hond rennen en dan gaan ze over je heen springen. Waarom vind je dat zo leuk dan? Omdat je eh vanzelf weer aan de beurt komt en omdat
3	het heel leuk is. Ehhh nou zonder honden ehh eh ehbm dat soort eh speurtocht, nee niet de speurtocht, de estafette. En met honden de speurtocht. Omdat we dingen moesten
4	zoeken. Die speurtocht. Nou daar moest je allemaal opdrachten
5	doen en dat vond ik heel leuk. Haasje over wat we nu aan het doen zijn. Nou, dan kan je leuk springen met de honden. Nou, de kinderen liggen dan op de grond, en één iemand heeft dan de hond in zijn rechterhand en die moeten dan over alle kinderen heen
6	springen.

categorie 'je best doen'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Hoe hard heb je je best gedaan in de les zonder de honden?	1	Een 10
	2	10.
	3	Een 10
	4	9.
	5	10.
	6	10.
En hoe hard heb je je best gedaan met honden?	1	Ook een 10.
	2	10.
	3	Een 10
	4	9.
	5	10.
	6	10.

categorie 'zwaarte'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
En ik had nog vorige keer gevraagd hoe zwaar je dacht dat het ging worden. Hoe zwaar vond je de les zonder honden?	1	ehm wat is niet zwaar? Een 1, helemaal niet zwaar
	2	5.
	3	Helemaal niet zwaar, 1
	4	3.
	5	Een beetje.
	6	1.
Hoe zwaar vond je de les met de	1	Ook 1

honden?		
	2	7.
	3	Helemaal niet zwaar, 1
	4	4.
	5	Helemaal niet zwaar, 1
	6	1.

categorie 'zin/motivatie'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Vertel eens hoeveel zin je hebt om dit vaker te doen? En waarom?		Ja 9. Omdat ik op mijn school ook heel vaak met mijn vriendjes speel. 2 een 10. Omdat het zo leuk is enzo. 3 10. Hmmm nee. Omdat het heel leuk is. 4 9. Ehh omdat het leuke spelletjes zijn. Uhuh. 10. Nou ik vond het tot nu toe ook heel leuk en ik wil het wel vaker doen. 10. Nou dan kan je heel leuk spelen met honden en dan kan je kennis maken enzo.

categorie 'sportcoach'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Hoe leuk vond je sportcoach Chayenne? En waarom?		1 leuk 9. Ze kan goed lesgeven 2 Een 10. Nou ehh ze eh bedenkt leuke spelletjes enzo. 3 10. Ehm, ze was aardig. Ja 4 Ehh.. een 10. Nou ze heeft alles wel heel goed uitgelegd. 5 leuk, 10. Het is wel leuk en ze deed het ook wel goed. 10. Nou, ze kan heel goed spelletjes bedenken en uitleggen.

categorie 'groepssamenstelling'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Hoe leuk vond je je groepsgenoten? En waarom vond je die zo leuk dan?		Leuk, 10. Omdat we samen eh.. gewoon. Gewoon samen rennen. 2 Ook heel leuk. Een 10. Nou, gewoon. 3 10. nee 4 eh 8 10. Nou, ehm ze werken ook wel een beetje samen en kunnen ook wel dingen samen 6 10. Nou ze zijn aardig, ze doen niet stom tegen je.
Als je dit nou vaker zou doen, wil je dan in zo'n zelfde groepje of alleen maar met jongens of met meisjes?		Met jongens. Jawel, maar ik wil liever met jongens. Jonger of ouder. 2 Ehm net zoals nu. 3 Met allebei.

	Ja, dat vond ik wel leuk, maakt mij niet uit of het een 4 jongen is of een meisje. 6 Met jongens en meisjes en verschillende leeftijden
En hoe vond je de leeftijden dan?	4 Ik vond het leuk dat ik de oudste was. 5 Gewoon jongens en meisjes met verschillende leeftijden.

categorie 'honden'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Hoe leuk vond je de honden vandaag? En waarom?		1 Heel leuk. 10 Omdat ik heel veel van honden houd. Goed. 10. Ze konden hard rennen enzo en hoog springen en we 2 konden er wel om lachen 10. Omdat ze heel leuk speelden en omdat ze luisterden 3 als je hun naam riep. 4 10. Omdat ze goed luisterden en omdat ze lief waren. 10. Nou, ze zijn heel tam en ze doen niet echt helemaal 5 wild. 6 10. Nou ze zijn heel lief en schattig.

categorie 'omgeving'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Hoe leuk vond je de omgeving? En waarom?		1 Leuk. 10 De spelletjes die we deden. Allebei. Na ook heel leuk, een 10. ehh tsja, gewoon iets zoeken 2 van dat 3 Het Blauwe Meer zelf. 4 10. Buiten. Nou in het bos vond ik wel leuk omdat er overal bomen staan en het is overal wel groen, dat vind ik altijd wel leuk om te zien en het strand bij het water vind ik ook altijd 5 wel leuk. 9. Eh nou je kunt dan wel gewoon in het bos enzo, dus dan 6 ga je ook wel meer dingen doen.

categorie 'zelf verzinnen'		
Interviewer	kind nr.	tekstfragmenten kinderen
Wat zou je doen als je zelf iets mocht verzinnen?		1 Ehm, heel veel parcoursen met de honden. 2 Net zoals eh vandaag het was. hm..... alleen maar spelletjes met de bal en de honden 3 doen. 4 Ehm, nieuwe trucjes aan de honden leren. Ehm, weet ik eigenlijk niet. Wel iets met het water, bijvoorbeeld een bal gooien in het water en dan moet de 5 hond bijvoorbeeld hem ophalen.

Ehh ja dat je dan een bult maakt waar de honden dan
6 overheen moeten springen.

IV. Observatieformulier filmmateriaal

Gedragingen m.b.t. plezier ↓		Deelnemers					
		Kind 1	Kind 2	Kind 3	Kind 4	Kind 5	Kind 6
1	lachen						
2	glimlachen						
3	rennen						
4	springen						
5	huppelen						
6	versn. van kleine bew.						
7	juichen						
8	initiatief						
9	vr. stellen						
10	uitleggen						
11	pos. verb. soc. interactie						
12	aanmoedigen						
13	pos. verbale uitingen						
14	interactie met hond						
15	afgeleid						
16	neg. verb. soc. interactie						
17	neg. verbale uitingen						
18	afzonderen						
Wat is mij verder opgevallen...							

Toelichting
lachen met of zonder vocale uiting (niet glimlachen met lippen op elkaar)
glimlachen met de lippen op elkaar
rennen zonder dat dit van hen verlangd wordt
springen zonder dat dit van hen verlangd wordt
huppelen zonder dat dit van hen verlangd wordt
versnellen van kleine bewegingen zonder dat dit van hen verlangd wordt (in een activiteit)
juichen (vocale uiting/klappen/armen omhoog)
initiatief (willen) nemen/tonen (binnen het spel)
vragen stellen aan de juf met betrekking tot de activiteiten (interesse tonen)
uitleggen aan elkaar
positieve verbale sociale interactie zonder dat dit van hen verlangd wordt (niet gerelateerd aan de activiteit)
elkaar aanmoedigen
positieve verbale uitingen m.b.t. het programma/spel
interactie initiëren door fysieke of verbale handelingen naar de hond (zonder dat dit van hen verlangd wordt)
afgeleid van programma door externe factor(en) (alles behalve de personen binnen het programma)
negatieve verbale sociale interactie zonder dat dit van hen verlangd wordt (niet gerelateerd aan de activiteit)
negatieve verbale uitingen m.b.t. het programma/spel
zichtbaar fysiek afzonderen van de groep

V. Enquête aan de ouders/verzorgers van de deelnemende kinderen

Enquête

Ouder/verzorger van

Omcirkel het antwoord van uw keuze.

Algemeen

1. Houdt u van honden? Ja/nee
2. Houdt uw kind van honden? Ja/nee
3. Is uw kind na dit programma actiever geworden? Ja/nee
4. Heeft u een hond thuis? Ja/nee
- Zo ja? Is uw kind dan actiever geworden in samenspel met de hond? Ja/nee

Ligt uw antwoord toe:.....
.....

5. Doet uw kind ook aan andere sporten/lichamelijke activiteiten? Ja/nee

→ Zo ja? Welke sport(en)

Beantwoord de vragen aan de hand van de achterstaande schaal van 1 tot 10 en omcirkel uw keuze. Hierbij is score 1. de minimale waarde en het score 10. de maximale waarde.

Motivatie van uw kind

6. Hoe leuk vindt u het dat uw kind aan dit programma heeft deelgenomen? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
7. Hoeveel sprak uw kind over het programma? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
8. Hoe gemotiveerd was uw kind om naar de lessen toe te gaan? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
9. Hoe leuk vond uw kind het programma? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

10. Denkt u dat uw kind een soortgelijk programma als wekelijkse sport zou willen gaan beoefenen? Ja/nee

Ligt uw antwoord toe:.....

VI. Resultaten enquête aan de ouders/verzorgers van de deelnemende kinderen

	vr. 1	vr. 2	vr. 3	Toelichting vraag 3	vr. 4	→b	Toelichting vraag 4
Ouder kind 1	ja	ja	nee	<i>Hij</i> was eigenlijk al heel actief, ik kan nou niet zeggen dat ik een verschil merk.	nee	n.v.t.	n.v.t.
Ouder kind 2	ja	ja	nee	Moeilijk om aan te geven aangezien hij altijd al een actief jongetje is geweest. Hij is graag bezig met sport, buitenactiviteiten en dergelijke.	ja	nee	n.v.t.
Ouder kind 3	ja	ja	nee	<i>Hij</i> is echter zo actief, actiever kan bijna niet. Hij is daar wellicht een uitzondering op hoor hij is ooit wel eens vagelijk gediagnosticeerd met ADHD in combinatie met PDD-NOS en zou eventueel Ritalin mogen gaan slikken. Nee deze vent staat op om half zeven en is aanwezig en bezig totdat hij naar bed gaat om acht uur om dan als een blok in slaap te vallen.	nee	n.v.t.	n.v.t.
Ouder kind 4	nee	ja	nee	<i>Zij</i> is zeker niet zichtbaar actiever geworden na afloop van het programma. Ze is nog precies hetzelfde met haar activiteiten als daarvoor.	nee	n.v.t.	n.v.t.
Ouder kind 5	ja	ja	nee	<i>Zij</i> is altijd zeer actief, maar of de training ertoe heeft bijgedragen dat ze nog actiever is dat geloof ik niet.	nee	n.v.t.	n.v.t.
Ouder kind 6	ja	ja	ja	<i>Zij</i> is wel actiever geworden na aanleiding van het programma.	ja	ja	<i>Zij</i> is wel actiever geworden na aanleiding van het programma. Ze heeft al een aantal keer achter het huis een parcours gebouwd wat onze labrador moest afleggen. Springen door een hoepel, over een stok springen et cetera. Na het gewenste gedrag wordt onze hond beloond met een koekje

	vr. 5	Toelichting vraag 5	vr. 6	vr. 7	vr. 8	vr. 9	vr. 10	Toelichting vraag 10	Overige opmerkingen
Ouder kind 1	ja	zwemmen, voetbal	7	7	8	9	ja	<i>Hij</i> is een echte dierenvriend	
Ouder kind 2	ja	tennis, voetbal, schaatsen	10	8	10	10	ja	<i>Hij</i> was na de 1e keer al heel enthousiast en toen ik hem vraag 10 stelde riep hij meteen JAAAAA	Wel heeft <i>hij</i> het nog steeds elke keer als het weer woensdag is over de middagen bij het Blauwe Meer
Ouder kind 3	ja	volleybal/dansen/zwemmen /iedere dag tramospringen	10	6	9	10	ja	Omdat het leuk is	
Ouder kind 4	ja	atletiek, gym	9	8	9	10	ja	<i>Zij</i> vond het twee ontzettend leuke middagen , erg enthousiast kwam ze thuis. Ze zag het niet als een soort sport, maar meer als een leuk activiteiten-programma. Sport (intensief met lichamelijke inspanning) is voor haar meer de sporten die ze nu doet. Het buiten actief zijn en met honden was voor haar meer een geestelijk ontspannen bezigheid. Ze kwam juist meer ' gelukkiger' thuis. Super dat ze mee heeft kunnen doen.	
Ouder kind 5	ja	gymnastiek, atletiek	9	8	10	10	ja	Zegt ze zelf	<i>Zij</i> vond beide middagen erg leuk, maar vooral de middag met de honden
Ouder kind 6	ja	volleybal, dansen	9	8	10	10	ja	Samenspel met honden, actief bezig zijn	

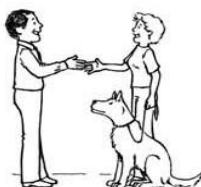
VII. Pet partners program team evaluation (part 1 & 2)

Pet Partners[™] Program Team Evaluation Part 1 - Skills Exercises (PPST)

◆ Indicates exercises used in evaluating complex area placement

Exercise 1
Review Handler
Questionnaire

Exercise 2 ◆
Accepting a Friendly Stranger
Animal may change position

Exercise 3
Accepting Petting
Animal may change position

Exercise 4 ◆
Appearance and Grooming
Animal may change position

Exercise 5 ◆
Out for a Walk
All dogs must walk on floor

Exercise 6 ◆
Walk Through a Crowd

Exercise 7
Reaction to Distractions
One visual and one auditory

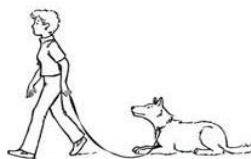
Exercise 8
(med./large dogs)
Sit on Command

Exercise 9
(med./large dogs)
Down on Command

Exercise 8 and 9
(small dogs/cats)
Animal Passed to 3 Strangers

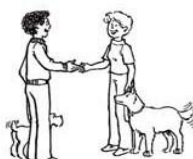
Exercise 10 ◆
(med./large dogs)
Stay in Place
10 ft line with a 2-3 second pause

Exercise 10 ◆
(small dogs/cats)
Placed on Lap or Table
Stay for 30 seconds

Exercise 11
Come When Called
All dogs must do

Exercise 12
Reaction to Neutral Dog

DELTA SOCIETY[®]

The Human-Animal Health Connection

Chart by Shari Sternberger
Illustrations courtesy of Terry Ryan,
Legacy Canine Behavior
and Training, Inc.

Pet Partners® Program Team Evaluation Part 2 - Aptitude Exercises (PPAT)

Volunteer Teams are permitted to have 2 "Not Ready(s)" (NR) marks in PPAT exercises D through J

◆ Indicates exercises used in evaluating complex area placement

Scenario 1

Exercise A ◆
Overall Examination

Exercise B ◆
Clumsy Petting

Exercise C ◆
Restraining Hug

Scenario 2

Exercise D
Staggering, Gesturing
Assistant staggers, then moves normally to pet animal

Exercise E
Angry Yelling
Assistant yells, then calms down and calls animal

Exercise F
Bumped from Behind

Scenario 3

Exercise G ◆
Crowded and Petted by Several People

Exercise H
Leave It

Exercise I
Offer Treat

Exercise J ◆
Overall Assessment

The team should:

- › Be reliable
- › Be predictable
- › Be controllable

DELTA SOCIETY®

The Human-Animal Health Connection

Chart by Shari Sternberger
Illustrations courtesy of Terry Ryan,
Legacy Canine Behavior
and Training, Inc.

VIII. Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid

In onderstaande tekst wordt aan de hand van drie stappen uitgelegd, hoe er met behulp van de formule van Cohen's Kappa een interbeoordelaarsbetrouwbaarheid berekend kan worden aan de hand van de resultaten van twee observatoren.

stap 1 Geobserveerde overeenkomst (Po)

	observator 1	observator 2
0:30	1	1
1:00	5	2
1:30	5	5
2:00	5	4
2:30	4	4
3:00	4	4
3:30	1	1
4:00	2	2
4:30	2	2
5:00	2	3

tijd in minuten

Overeenkomst per interval

1
0
1
0
1
1
1
1
1
0 +

7 (van de 10)

70% van de gevallen hebben observator 1 en 2 dezelfde gedragingen gescoord

70% = 0,70

gedrag 1	lachen
gedrag 2	initiatief
gedrag 3	aanmoedigen
gedrag 4	springen
gedrag 5	huppelen

Po = 0,70

stap 2 Kansfrequentie (Pc)

frequenties	observator 1	observator 2
gedrag1	2	2
gedrag2	3	3
gedrag3	0	1
gedrag4	2	3
gedrag5	3	1

2/10 x 2/10 = 0,04
3/10 x 3/10 = 0,09
0/10 x 1/10 = 0,00
2/10 x 3/10 = 0,06
3/10 x 1/10 = 0,03 +

Pc = 0,22

stap 3 Formule van Cohen's Kappa

Kappa waarde tussen observator 1 en 2

$$K = \frac{Po - Pc}{1 - Pc} \Rightarrow \frac{0,70 - 0,22}{1 - 0,22} = 0,625$$

K = 0,615

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid (K) tussen observator 1 en observator 2 = 0,615 (van 1,00) Dit duidt op een interbeoordelaarsbetrouwbaarheid 'voldoende tot goed'

Beoordelingsschaal K-waarden		
< 0	=	slecht
0 - 0,20	=	gering
0,21 - 0,40	=	matig
0,41 - 0,60	=	redelijk
0,61 - 0,80	=	voldoende tot goed
0,81 - 1,00	=	bijna perfect

IX. Gemiddelde totale gedragsfrequenties

In onderstaande tabellen worden de gemiddelde geobserveerde gedragsfrequenties per deelnemer weergegeven. Dit gemiddelde is genomen van de geobserveerde gedragsfrequenties van drie verschillende observatoren. In de bovenste tabel worden de gemiddelde gedragsfrequenties van het programma zonder honden weergegeven en in de onderste tabel de gemiddelde gedragsfrequenties van het programma met honden.

programma zonder honden	Deelnemers						tot. freq.
Gedragingen m.b.t. plezier ↓	1	2	3	4	5	6	
lachen	12	7	12	8	18	8	65
rennen	12	9	10	4	7	7	49
springen	5	4	0	1	0	0	10
versn. van kleine bew.	3	3	1	0	0	1	8
juichen	5	3	1	0	0	0	9
initiatief	5	5	5	1	4	5	25
vr. stellen	4	3	6	1	5	0	19
uitleggen	0	0	2	0	0	0	2
pos. verb. soc. interactie	8	4	5	3	7	3	30
aanmoedigen	2	0	1	0	2	0	5
pos. verbale uitingen	7	7	3	1	1	0	19
afgeleid	8	8	8	0	3	6	33
neg. verbale uitingen	3	2	3	1	3	1	13
neg. verb. soc. interactie	0	0	0	0	0	0	0
afzonderen	0	0	0	0	0	0	0

programma met honden	Deelnemers						tot. freq.
Gedragingen m.b.t. plezier ↓	1	2	3	4	5	6	
lachen	30	18	10	31	38	14	141
rennen	11	12	9	6	3	7	48
springen	2	2	1	0	0	1	6
versn. van kleine bew.	4	3	1	1	2	2	13
juichen	4	1	4	1	1	0	11
initiatief	8	5	9	4	7	4	37
vr. stellen	6	0	3	0	3	1	13
uitleggen	1	1	2	1	3	1	9
pos. verb. soc. interactie	4	5	7	2	8	4	30
aanmoedigen	4	1	3	2	2	1	13
pos. verbale uitingen	6	4	10	2	1	2	25
afgeleid	3	2	1	0	2	1	9
neg. verbale uitingen	1	0	0	1	1	0	3
neg. verb. soc. interactie	0	0	0	0	0	0	0
afzonderen	0	0	0	0	0	0	0

X. Inhoud sport- en spelprogramma's

Programma met hond

1) Introductie (ca. 5 min)

- De honden voorstellen
- Wat niet te doen (wat denken jullie dat je niet mag doen?)
- Wat wel te doen (geef het goede voorbeeld!)
- Hoe te belonen met koekjes?

2) Warming up (ca. 10 min)

Honden warming up (gewrichten)

Commando's geven (laten uitvoeren)

Zit/af/blijf/voorkomen/apporteren van ballen*(alleen Sheeba)

Lenigheid/kracht + coördinatie/kracht

Tussen de benen door lopen + balans met tennisbal

Benen gespreid of één been omhoog en de hond (Google) er onderdoor laten lopen d.m.v. een koekje of een bal
+ tennisbal overgooien tijdens het balanceren op zand. De hond (Sheeba) kan hierbij de gevallen ballen apporteren.

3) Kern (ca. 40 min.)

Kracht en lenigheid

Kring voeren (buik billen benen oefening)

De hond zal in het midden van een kring gaan zitten waarna de kinderen om de beurt de hond naar zich toe roepen. Hierbij gaat het kind tijdens het roepen van het commando door de knieën en staat hij/zij weer op voordat de hond bij hem/haar is. Wanneer de hond voor hem/haar staat moet de hond gaan zitten en krijgt hij een beloning in de vorm van een koekje. Wanneer de oefening goed verloopt, zal de kring steeds een stapje kleiner worden waardoor het kind steeds sneller naar- en vanuit de hurkzit moet komen.

Kracht

Speurtocht

Inleidend verhaal

Jullie waren een boswandeling aan het maken samen met de boswachter. Onderweg zijn jullie de

boswachter met zijn routekaart kwijtgeraakt. De boswachter heeft toen hij hierachter kwam een spoor achtergelaten welke jullie de weg wijst uit het bos. De bedoeling is dat je hierbij de honden gebruikt en onderweg goed let op het vinden van voorwerpen of aanwijzingen van de boswachter. Verzamel de voorwerpen om te overleven en vertrouw op je viervoeter bij het volgen van het spoor.

De speurtocht wordt in één groep (van 6 kinderen) uitgevoerd. Eén kind neemt één hond aan de lijn en volgt het spoor. De overige teamleden letten op aanwijzingen of voorwerpen in de omgeving. Voor elk voorwerp of elke aanwijzing zal er een opdracht uitgevoerd moeten worden door de hele groep tezamen.

- 1) Aanwijzing nummer één is een kruis op het zand. Onder dit kruis ligt een doosje lucifers. Dit is een voorwerp dat hen helpt te overleven in het bos. Dit voorwerp moet worden opgegraven en meegenomen worden in de rugzak.
- 2) Aanwijzing nummer 2 is een waterfles in de boom. Deze waterfles zal uit de boom moeten worden gegooid. Misschien wel met behulp van dennenappels in de omgeving!
- 3) Aanwijzing nummer 3 is een spinnenweb (gemaakt van lint) gespannen tussen twee bomen. De kinderen en de hond zullen elk door één gat moeten stappen/klimmen/kruipen. Wanneer deze opdracht volbracht is verdienen zij voedsel om te overleven.
- 4) Aanwijzing nummer 4 is het oplossen van een rebus. Deze rebus vormt, wanneer correct ontcijferd, de laatste aanwijzing in de vorm van de juiste looprichting: 'sla linksaf'.

Conditie/kracht

Voorwerp estafette

Bij deze variant van estafette heeft de spelleider een aantal voorwerpen die naar boven gebracht moeten worden. Ze staan in twee teams verdeeld. Eén kind

gooit de bal naar beneden zo ver hij/zij kan en rent hierna de heuvel af. Ze lopen naar de voorwerpen en nemen dan één voorwerp mee terug. Ook de hond zal terug naar boven rennen met de bal. Dit gaat zo door totdat alle voorwerpen naar boven gebracht zijn. De winnaar is het groepje dat dit het snelst heeft gedaan.

Kracht (hond) en conditie (kind)

Bokkensprongen

De kinderen liggen in een rij. De laatste in de rij zorgt ervoor, met de hond aan de riem, dat de hond over de andere kinderen heen springt. Als hij over iedereen heen gesprongen is, geeft hij de hond over aan de sportcoach en wordt daarna ook een obstakel. Dan is het de beurt van de speler die nu achteraan staat. Het team dat het snelst een afstand overbrugd heeft, wint.

4) Cooling down (ca. 5 min.)

Rek en strek oefeningen

- Armen
- Benen
- Rug

Programma zonder hond

1) Introductie

- Het team voorstellen
- Wat gaan we doen

2) Warming up (ca. 10 min)

'Boodschappen doen'

Fictief boodschappen doen waarbij verschillende fitness oefeningen worden uitgevoerd

3) Kern (ca. 45 min.)

Coördinatie

Olifanten voetbal

Het doel is om in twee teams een potje voetbal tegen elkaar te spelen met 2 plastic bekertjes (zonder bodem) voor de ogen gebonden. De coördinatie wordt hierdoor enigszins beperkt door het feit dat je niet rechtuit kan kijken met beide ogen. Dit spel is een groepsspel dat zich richt op samenwerking en heeft een hoog fun-gehalte.

Conditie

Estafette

Inleidend verhaal

"Er is een jongen genaamd Piet die gevangen is genomen op een piratenschip en jullie moeten hem bevrijden! De jongen heeft elke dag op het schip een foto gemaakt, waar hij achterop de foto een stuk van zijn verhaal schreef en deze in een fles stopte en overboord gooide. Deze flessen zijn voor ze op het land waren aangespoeld verslonden door krokodillen waardoor alle foto's nu in stukjes zijn aangespoeld op het land. Zoek de stukken en kom erachter hoe jullie de jongen kunnen redden van het schip!"

De spelers staan in twee rijtjes achter elkaar voor het spelen van de estafette. Hierbij hebben beide groepjes een tasje bij zich om de aanwijzingen te verzamelen, welke tevens bij elke beurt overgedragen wordt.

1) Na het startsein lopen de nummers 1 zo snel mogelijk naar de tafel. Op de tafel liggen er voor ieder groepje een aantal foto's welke allen in 6 stukken zijn gescheurd. De sportcoach die bij de tafel staat wijst een stuk aan waarna de speler bij de tafel

zo snel mogelijk de bijbehorende stukken moet zoeken om zo de puzzel compleet te maken.

2) In het zand staan (per team) 6 kruisen getekend. Deze kruisen geven aan waar er een aanwijzing begraven ligt. De bedoeling is om deze aanwijzingen (fotostukken) op te graven en te gebruiken om Piet te vinden.

3) De kinderen komen aan bij de pylonen met de dobbelsteen. Deze dobbelsteen moet worden gerold en het cijfer dat hieruit komt, komt overeen met het pionnetje waaronder ze een aanwijzing mogen wegpakken. Elke pylon bevat een hele foto. Je mag per ronde slechts eenmaal per persoon de dobbelsteen rollen. De bedoeling is om zo snel mogelijk (binnen zo min mogelijk beurten/rondes) alle nummers te hebben gedubbeld en alle foto's te hebben verzameld.

Kracht

Touwtrekken

Dit spel wordt gespeeld in 2 teams waarbij elk team aan één uiteinde van het touw trekt. Het team dat het andere team zover trekt, dat het lintje (geplaatst in het midden van het touw) over de grens komt, heeft gewonnen.

Kracht/conditie/lenigheid

Dennenappels rapen

Er staat één ton in het midden van de ruimte met daaromheen 60 dennenappels verspreid op de grond. Drie kinderen proberen alle 60 dennenappels in de ton te krijgen. De 2 rovers proberen alle dennenappels uit de ton te roven. Er is één kind de tikker die als doel heeft om de twee jokers te tikken. Wanneer de jokers getikt worden moeten zij de dennenappels in hun handen terug in de ton stoppen en naar een bepaald punt rennen voordat zij verder mogen met roven. De ton mag niet worden opgetild of omgerold.

Lenigheid

Doorgeefbal

De spelers stellen zich op zodanige afstand op dat een grote bal gemakkelijk doorgegeven kan worden. De spelleider draait zich om. Hierna beginnen de deelnemers met het doorgeven van de bal. Dan fluit de spelleider plotseling, de speler die in het bezit is van de bal is op het moment van fluiten valt uit, wie blijft over? Variatie: steeds kleinere bal.

4) Cooling down (ca. 5 min.)

Rek en strek

In de knoop leggen

Eén speler is de ontknoper. De rest van de spelers steken hun handen omhoog en lopen naar elkaar toe. De spelers pakken willekeurig 2 handen vast, zodat een mooie chaos ontstaat. De knoop wordt op 1 punt door de leiding losgehaald. Opdracht voor de ontknoper is nu, om zonder de handen los te laten, de knoop te ontwarren.

Rek en strek oefeningen

- Armen
- Benen
- Rug